

Republika Hrvatska
Vijeće za regulaciju energetske djelatnosti

IZVJEŠĆE

***o radu Vijeća za regulaciju energetske djelatnosti i
o zapažanjima od značaja za razvoj energetskog
tržišta i javnih usluga u 2003. godini***

Zagreb, 2004. godine

Sadržaj

PREDGOVOR	6
A. IZVJEŠTAJ O RADU VIJEĆA ZA REGULACIJU ENERGETSKIH DJELATNOSTI	7
1. Rad Vijeća za regulaciju energetske djelatnosti u 2003. godini	7
1.1. Uvod	7
1.2. Zakonski okvir regulacije energetske djelatnosti	7
1.3. Zadaci Vijeća za regulaciju	7
1.3.1. Izdavanje dozvola	9
1.3.1.1. O dozvolama za obavljanje energetske djelatnosti	9
1.3.1.2. Aktivnosti Vijeća za regulaciju na izdavanju dozvola u 2003. godini	9
1.3.1.3. Pregled zaprimljenih zahtjeva za izdavanje dozvola	10
1.3.1.4. Pregled izdanih dozvola za obavljanje energetske djelatnosti	10
1.3.2. Regulacija cijena energije i energetske usluge	13
1.3.2.1. Općenito o reguliranim cijenama	13
1.3.2.2. Odluke Vijeća za regulaciju vezane uz područje reguliranih cijena/tarifa	13
1.3.2.3. Cijene energetske djelatnosti distribucije plina	16
1.3.2.4. Cijene energ. djelatnosti proizvodnje, distribucije i opskrbe toplinske energije	16
1.3.3. Rješavanje sporova	16
1.3.3.1. Upravni postupci Vijeća za regulaciju	16
1.3.3.2. Alternativno rješavanje sporova	17
1.3.4. Zaštita potrošača	17
1.3.5. Sudjelovanje u postupku izrade i donošenja podzakonskih dokumenata	18
1.3.5.1. Tarifni sustavi	18
1.3.5.2. Opći uvjeti opskrbe energijom	18
1.3.5.3. Tehnički uvjeti za pristup transportnim kapacitetima Jadranskog naftovoda d.d.	19
1.3.5.4. Mrežna pravila za pristup transportnom sustavu plinovoda,	19
1.3.5.5. Mrežna pravila elektroenergetskog sustava	19
1.3.5.6. Pravila djelovanja tržišta električne energije	19
1.3.5.7. Obnovljivi izvori energije	19
1.3.5.8. Dokumenti Vijeća za regulaciju energetske djelatnosti	20
1.3.6. Međunarodna suradnja	20
1.3.6.1. ERRRA - Regionalno udruženje energetske regulacijske tijela	20
1.3.6.2. REM - Regionalno energetske tržište	21
1.3.6.3. Suradnja s drugim regulacijskim tijelima	21
1.3.6.4. Ostale međunarodne aktivnosti	21
1.3.7. Sudjelovanje u radu skupova, konferencija, seminara i publiciranje radova	21
1.3.8. Druge aktivnosti i projekti Vijeća za regulaciju	22

1.4. Zaposlenici, organizacija, financiranje i javnost rada Vijeća za regulaciju	22
1.4.1. Zaposlenici i organizacija rada Vijeća za regulaciju	22
1.4.1.1. Prikaz organizacije europskih regulacijskih tijela	22
1.4.2. Informacijski sustav Vijeća za regulaciju	23
1.4.3. Javnost rada Vijeća za regulaciju	23
1.4.4. Savjeti pri Vijeću za regulaciju	23
1.5. Financiranje Vijeća za regulaciju	23
B. ZAPAŽANJA VAŽNA ZA RAZVOJ ENERGETSKOG TRŽIŠTA I JAVNIH USLUGA	24
2. Energetski zakoni i reforma energetskog sektora	24
2.1. Zakon o energiji	24
2.2. Provedba i poteškoće u provedbi Zakona o energiji	24
2.2.1. Problem tumačenja i primjene zakonskih propisa u svezi dozvola za obavljanje energetskih djelatnosti	25
2.2.2. Javne usluge i tržišne djelatnosti	26
2.3. Prijedlog izmjena i dopuna Zakona o energiji	26
3. Tržište električne energije	27
3.1. Zakon o tržištu električne energije	27
3.2. Provedba Zakona o tržištu električne energije i poteškoće u provedbi	27
3.3. Prijedlog izmjena i dopuna Zakona	28
3.3.1. Sadržaj javne usluge	29
3.3.2. Sigurnost opskrbe	30
3.3.2.1. Izgradnja proizvodnih objekata električne energije	30
3.3.2.2. Sigurnost elektroenergetskog sustava i tržište električne energije	30
3.3.3. Dinamika otvaranja tržišta	30
3.4. Stanje elektroenergetskog sustava i tržišta električne energije	30
3.4.1. Proizvodnja električne energije	31
3.4.2. Prijenos električne energije	31
3.4.3. Distribucija električne energije	32
3.4.4. Opskrba električnom energijom	33
3.5. Operator sustava i operator tržišta	33
3.6. Međunarodno tržište električne energije	33
3.6.1. Stanje i obilježja tržišta električne energije članica EU	33
3.6.2. Učinci liberalizacije tržišta električne energije	34
3.6.2.1. Cijene električne energije	34
3.6.2.2. Izbor dobavljača/opskrbljivača električnom energijom	35
3.6.2.3. Cijene korištenja mreže	36

4. Tržište prirodnog plina	37
4.1. Zakon o tržištu plina (NN 68/01)	37
4.2. Provedba Zakona o tržištu plina i poteškoće u primjeni	37
4.3. Prijedlog izmjena i dopuna Zakona o tržištu plina	37
4.3.1. Dinamika otvaranja tržišta	37
4.4. Sustav dobave i opskrbe plinom	38
4.4.1. Dobava prirodnog plina	38
4.4.2. Transport plina	38
4.4.3. Pouzdanost opskrbe plinom	39
4.4.4. Potrošnja prirodnog plina u Republici Hrvatskoj	40
4.4.5. Cijene prirodnog plina	40
4.4.6. Distribucija plina	41
4.5. Međunarodno tržište plinom	41
4.5.1. Razina liberalizacije tržišta	42
4.5.2. Učinci liberalizacije tržišta prirodnog plina u EU	43
4.5.2.1. Cijene prirodnog plina	43
4.5.2.2. Cijene korištenja plinskog transportnog sustava	44
4.5.2.3. Izbor dobavljača i pristup plinskom transportnom sustavu	44
4.5.2.4. Struktura tržišta prekograničnog trgovanja plinom	44
5. Tržište toplinske energije	45
5.1. Prikaz stanja	45
5.2. Razlozi za donošenje Zakona o proizvodnji, distribuciji i opskrbi toplinskom energijom	45
5.3. Međunarodno tržište toplinske energije	45
6. Tržište nafte i naftnih derivata	46
6.1. Zakon o tržištu nafte i naftnih derivata	46
6.2. Provedba Zakona o tržištu nafte i naftnih derivata	46
6.3. Transport nafte naftovodima i naftnih derivata produktovodima i drugim oblicima transporta	46
6.3.1. Transportni sustav Jadranskog naftovoda d.d.	46
6.3.2. Pristup sustavu za transport nafte naftovodom (JANAF)	46
6.4. Skladištenje nafte i naftnih derivata	47
7. Zaključak	48
8. Prilog	50
8.1. Popis slika	50
8.2. Popis tablica	50

PREDGOVOR

Vijeće za regulaciju energetskih djelatnosti¹ osnovano je temeljem Zakona o regulaciji energetskih djelatnosti (NN 68/01 i 109/01) radi obavljanja poslova izdavanja dozvola za obavljanje energetskih djelatnosti, poslova osiguravanja preglednog i nepristranog djelovanja tržišta energije, poslova osiguravanja preglednog i nepristranog obavljanja energetskih djelatnosti koje se obavljaju kao javne usluge, poslova u vezi s reguliranjem cijena energije koje se obračunavaju na podlozi tarifnih sustava, nadzora primjene tarifnih sustava, utvrđivanja iznosa naknada za korištenje prijenosne i distribucijske mreže, odnosno transportnih sustava, rješavanja prigovora i zaštite prava i interesa potrošača i energetskih subjekata, te obavljanja i drugih poslova koji su mu stavljeni u djelokrug tzv. paketom energetskih zakona² i njegovim provedbenim aktima.

Izješće o radu Vijeća za regulaciju energetskih djelatnosti i zapažanjima koja su od značaja za razvoj energetskog tržišta i javnih usluga pripremljeno je temeljem članka 7. Zakona o regulaciji energetskih djelatnosti, koji određuje da Vijeće za regulaciju najmanje jedanput godišnje izvješćuje Hrvatski sabor i Vladu Republike Hrvatske o svom radu i zapažanjima koja su od značaja za razvoj energetskog tržišta i javnih usluga. Izješće je usvojeno na 5. sjednici Vijeća za regulaciju, održanoj 30. travnja 2004. godine.

U prvom dijelu Izješća prikazan je rad i aktivnosti Vijeća za regulaciju tijekom 2003. godine. Napominjemo da je Vijeće za regulaciju u punom opsegu započelo svoj rad sredinom 2002. godine te je protekla godina bila prva puna kalendarska godina njegova rada.

Rad i aktivnosti Vijeća za regulaciju u 2003. godini je obilježio početak i provedba procesa za primanja i rješavanja zahtjeva energetskih subjekata za izdavanjem dozvola za obavljanje energetskih djelatnosti. Naime, do kraja 2003. godine podnesen je 161 zahtjev za izdavanje dozvola s vrlo opsežnom dokumentacijom (po nekoliko desetaka tisuća dokumenata). Do kraja 2003. godine obrađeno je gotovo 50 posto zahtjeva i izdano isto toliko rješenja, tj. energetskim subjektima izdane su

74 pravomoćne dozvole za obavljanje energetskih djelatnosti. Nadalje, 2003. godinu obilježile su i aktivnosti oko provedbe i nadzora provedbe ranije donesenih tarifnih sustava, utvrđivanja naknada i tarifa za korištenje prijenosne i distribucijske mreže elektroenergetskog sustava, transportnog sustava za prirodni plin, odnosno tarifa za transport nafte naftovodom. Vijeće za regulaciju sudjelovalo je i vodilo procese u svezi rješavanja žalbi i prigovora kupaca i energetskih subjekata. Konačno, Vijeće za regulaciju je na različite načine sudjelovalo i u pripremi i donošenju podzakonskih akata.

Drugi dio Izješća iznosi zapažanja koja su od značaja za razvoj energetskog tržišta i javnih usluga, pregled propisa kojima se regulira energetski sektor, te ocjene dosegnutog stupnja razvoja energetskog tržišta i javnih usluga uz usporedbu s istovjetnim procesima u državama Europske unije (EU) ili državama regije. Kada se govori o energetskom tržištu misli se i na pojedinačna tržišta, dakle tržište električne energije, tržište nafte i naftnih derivata, tržište plina i tržište toplinske energije, ali i na cjeloviti gospodarski i infrastrukturni podsustav primarnih energenata i korisnih (transformiranih) oblika energije.

Tijekom 2003. godine nastavljeno je s radom na zakonodavnom okviru restrukturiranja, odnosno reorganizacije i regulacije energetskog sektora, a osobito daljnjoj razradi organizacije i funkcioniranja tzv. umreženih energetskih sustava električne energije, prirodnog plina i toplinske energije. Stoga je značajan dio Izješća posvećen ocjenama dostatnosti današnjih zakonskih rješenja za očekivani razvoj odnosa u energetskom sektoru, nastavak procesa restrukturiranja energetskog sektora i prilagodbe strukture i odnosa na energetskom tržištu onim odnosima koji vrijede na energetskom tržištu u Europskoj uniji (EU). Takva struktura i odnosi cilj su svih država koje se žele pridružiti i biti punopravni članovi EU, dakako uključujući punopravnu participaciju u internom energetskom tržištu EU. Konačno, prilagodba organizacije i načina funkcioniranja energetskog sektora i tržišta standardima organizacije i načina funkcioniranja energetskog tržišta u državama EU, jedna je od ključnih strateških odrednica energetskog razvitka Republike Hrvatske.

¹ U daljnjem tekstu uz puni naslov Vijeća za regulaciju energetskih djelatnosti koristi se i skraćeni naziv Vijeće za regulaciju, te akronim VRED.

² Zakon o energiji, Zakon o tržištu električne energije, Zakon o tržištu plina, Zakonu o tržištu nafte i naftnih derivata, Zakon o regulaciji energetskih djelatnosti (NN 68/01, 109/01).

A. IZVJEŠĆE O RADU VIJEĆA ZA REGULACIJU ENERGETSKIH DJELATNOSTI

1. Rad Vijeća za regulaciju energetskih djelatnosti u 2003. godini

1.1. Uvod

Republika Hrvatska je stranka Ugovora o Europskoj energetskoj povelji, temeljem koje se obvezala da će ubrzati liberalizaciju sektora i omogućiti pristup trećim stranama na postojeće prijenosne i transportne sustave. Ciljevi restrukturiranja energetskog sektora i otvaranja tržišta su: da svi dobavljači energije dobiju jednaku priliku opskrbe kupaca uz razvidne i nepristrane uvjete; da se osigura sigurna i stabilna opskrba kupaca energijom po realnim, u nekim slučajevima i po minimalnim cijenama; da se energetskim subjektima omogući obavljanje energetskih djelatnosti bez diskriminacije, te da se uspostave sadržaji i mehanizmi nadzora i regulacije energetskog sektora i energetskih djelatnosti, koji će omogućiti postizanje tako postavljenih ciljeva.

Nadalje, Hrvatska se u procesu izrade svog zakonodavnog okvira energetskog sektora, a pripremajući se za buduće članstvo u Europskoj uniji, odredila u pravcu otvaranja energetskog tržišta (Direktive EU o liberalizaciji tržišta električne energije i plina).

Regulacija energetskih djelatnosti zasniva se na čitavom nizu zakonskih i podzakonskih propisa kojima se omogućava nadzor nad ponašanjem energetskih subjekata unutar energetskog sektora, odnosno tržišta. Regulacijske funkcije uključuju: cijene, investicije, poticanje konkurencije i kvalitetu usluge prema potrošačima. Dakako, radi se o ekonomskoj regulaciji, koja je usmjerena na ispravljanje nedostataka i ograničenja monopolističkog ili nedovoljno konkurentnog tržišta. Tamo gdje je otvoreno tržište, gdje su poznata pravila i uvjeti tržišne utakmice te dovoljan broj sudionika tržišta, odnosno konkurentna, cijene su rezultat tržišne utakmice. Tamo gdje tržišta nema, tj. bilo da tržište nije otvoreno ili nema dovoljno sudionika za tržišno nadmetanje, ili se radi o energetskoj djelatnosti koja je prirodni monopol, odnosno javna usluga, ciljevi i obveze regulacije su dvostruki. S jedne strane, treba zaštititi interese kupaca definiranjem tražene kvalitete usluge uz minimum troškova, a s druge strane i interese djelatnosti, na način da konačne tarife omoguće učinkovitim tvrtkama financijski održivo poslovanje. Uloga energetskog regulacijskog tijela je utvrđivanje uvjeta pristupa prijenosnim/transportnim i distribucijskim mrežama

za sve dobavljače energije, kao i troškova pristupa i korištenja mreže, kako bi se izbjegla zlouporaba monopolskog položaja vlasnika/korisnika mreže. Dakako, nadležnosti, obveze i zadaci regulacijskog tijela su puno brojniji i složeniji, a u nastavku Izvjješća su detaljnije izloženi i pojašnjeni.

1.2. Zakonski okvir regulacije energetskog sektora i energetskih djelatnosti

Zakonom o regulaciji energetskih djelatnosti osnovano je Vijeće za regulaciju energetskih djelatnosti, kao neovisna pravna osoba s javnim ovlastima za regulaciju energetskih djelatnosti u Republici Hrvatskoj.

U provedbi toga Zakona doneseni su slijedeći akti:

- Odluka o imenovanju predsjednika, zamjenika predsjednika i članova Vijeća za regulaciju (NN 117/01 i 167/03)
- Statut Vijeća za regulaciju energetskih djelatnosti (NN 62/02)
- Uredba o financiranju rada Vijeća za regulaciju energetskih djelatnosti (NN 60/02)

1.3. Zadaci Vijeća za regulaciju

Poslovi koje obavlja Vijeće za regulaciju, kao i oni iz njegove nadležnosti pobliže su propisani Zakonom o regulaciji energetskih djelatnosti, Zakonom o energiji, Zakonom o tržištu električne energije, Zakonom o tržištu plina te Zakonom o tržištu nafte i naftnih derivata, podzakonskim dokumentima koji su doneseni temeljem tih zakona, te Statutom Vijeća za regulaciju energetskih djelatnosti. Ti poslovi i nadležnosti su:

1. Vijeće za regulaciju obavlja poslove izdavanja i oduzimanja dozvola za obavljanje energetske djelatnosti, u skladu sa Zakonom o energiji, Pravilnikom o uvjetima za obavljanje energetske djelatnosti te Uredbi o razdoblju za koje se izdaje dozvola za obavljanje energetskih djelatnosti;

2. Vijeće za regulaciju obavlja poslove u svezi s reguliranjem cijena energije:

- daje suglasnost na određivanje naknade za snošenje naslijeđenih troškova u cijeni energije, na traženje energetskog subjekta koji je nositelj obveze javne usluge,

- daje prethodno mišljenje o tarifnim sustavima koje donosi Vlada Republike Hrvatske,
- nadzire primjenu tarifnih sustava,
- utvrđuje iznos naknade za korištenje prijenosne i distribucijske mreže,
- donosi tarifu za transport nafte naftovodom.

3. Vijeće za regulaciju provodi natječaj za izgradnju objekata za proizvodnju električne energije za tarifne kupce;

4. Vijeće za regulaciju odlučuje u sporovima:

- povodom žalbe stranke kojoj je odbijen pristup elektroenergetskoj prijenosnoj ili distribucijskoj mreži ili je nezadovoljna uvjetima pristupa,
- povodom žalbe stranke kojoj je odbijen pristup plinskom transportnom ili distribucijskom sustavu ili je nezadovoljna uvjetima pristupa.

5. Vijeće za regulaciju sudjeluje u postupku izrade i donošenja dokumenata, a osobito:

- daje mišljenje o Općim uvjetima za opskrbu energijom koje propisuje Vlada Republike Hrvatske,
- daje prethodnu suglasnost na plan razvoja i izgradnje prijenosne mreže koji donosi operator sustava u suradnji s energetskim subjektom za prijenos električne energije,
- daje prethodnu suglasnost na plan razvoja i izgradnju distribucijske mreže koji donosi energetski subjekt za distribuciju električne energije,
- daje prethodnu suglasnost na pravila djelovanja tržišta koja objavljuje operator tržišta,
- daje suglasnost na tehničke uvjete za pristup pravnih i fizičkih osoba plinskim transportnim kapacitetima,
- daje suglasnost na tehničke uvjete za pristup kapacitetima za transport nafte naftovodom,
- omogućava objavljivanje temeljnih tržišnih uvjeta za pristup transportnom sustavu koje donosi transporter plina,
- daje prethodno mišljenje ministru mjerodavnom za energetiku o mrežnim pravilima.

6. Vijeće za regulaciju provodi nadzor nad poslovanjem energetskih subjekata, a osobito:

- zahtijeva od energetskih subjekata podatke, izvješća i dokumentaciju čiji su sadržaj, oblik i učestalost dostave određeni općim aktom Vijeća za regulaciju,

• nadzire rad operatora tržišta koji je odgovoran za organiziranje tržišta električne energije,

- obavlja uvid u ugovore za dobavu plina,

• daje suglasnost dobavljaču plina za sklapanje novih ugovora tipa “vozi ili plati” i “puno za prazno”,

- daje odobrenje za izgradnju izravnog voda,

• daje odobrenje za pristup i korištenje sustava za proizvodnju prirodnog plina.

7. Osim navedenih zadataka Vijeće za regulaciju još:

• izdaje rješenje o stjecanju statusa povlaštenog proizvođača u skladu s uvjetima koje propisuje nadležni ministar,

• vodi evidenciju o prigovorima krajnjih kupaca (potrošača) na rad energetskog subjekta,

• izvješćuje najmanje jedanput godišnje Hrvatski sabor i Vladu Republike Hrvatske o svom radu i zapažanjima koja su značajna za razvoj energetskog tržišta i javnih usluga,

• surađuje s mjerodavnim tijelima i inspekcijama,

- izdaje glasilo Vijeća za regulaciju,

• surađuje s međunarodnim institucijama iz područja nadzora i regulacije energetskih tržišta,

• donosi pojedinačne akte u obavljanju javnih ovlasti. (Pojedinačni akti koje Vijeće za regulaciju donosi u obavljanju javnih ovlasti konačni su. Protiv akata Vijeća za regulaciju nezadovoljna strana može pokrenuti upravni spor),

• donosi godišnji financijski plan sredstava za rad Vijeća i zaključni račun tih sredstava,

• poduzima druge mjere i obavlja druge poslove predviđena zakonom, Statutom i općim aktima Vijeća za regulaciju.

U nastavku dajemo kratak pregled aktivnosti Vijeća za regulaciju energetskih djelatnosti prema navedenim zadaćama.

1.3.1. Izdavanje dozvola

1.3.1.1. O dozvolama za obavljanje energetske djelatnosti

Člankom 37. Zakona o energiji (NN 68/01) određeno je da svi energetske subjekti koji obavljaju energetske djelatnosti za koje je potrebna dozvola, moraju istu pribaviti u roku od 12 mjeseci od stupanja Zakona na snagu, dakle do kolovoza 2002. godine. Međutim, u tom roku nisu bili doneseni propisani podzakonski dokumenti (Uredba o razdoblju za koje se izdaje dozvola za obavljanje energetske djelatnosti i Pravilnik o uvjetima za obavljanje energetske djelatnosti). Kako je Vijeće za regulaciju Zakonom o energiji određeno za izdavanje dozvola za obavljanje energetske djelatnosti, ono je još tijekom 2002. godine, odmah nakon svog pravnog konstituiranja, poduzelo sve korake iz svoje nadležnosti kako bi se što skorije pristupilo izdavanju dozvola energetskim subjektima za obavljanje energetske djelatnosti.

Uredbu o razdoblju za koje se izdaje dozvola za obavljanje energetske djelatnosti (NN 116/02), na prijedlog Vijeća za regulaciju, Vlada Republike Hrvatske donijela je na sjednici održanoj 27. rujna 2002. godine. Podzakonska legislativa za licenciranje energetske djelatnosti je zaokružena u siječnju 2003. godine objavljivanjem Pravilnika o uvjetima za obavljanje energetske djelatnosti (NN 6/03). Od tada su započele vrlo intenzivne pripreme Vijeća za regulaciju te savjetovanje stručnih i upravljačkih kadrova energetske djelatnosti za podnošenje zahtjeva za izdavanje dozvola za obavljanje energetske djelatnosti.

1.3.1.2. Aktivnosti Vijeća za regulaciju na izdavanju dozvola u 2003. godini

Pripremna faza oko procedure podnošenja zahtjeva pokazala je da se radi o složenoj aktivnosti s obzirom na nepostojanje prethodne pravne prakse u Republici Hrvatskoj na tom području. U slijedećih šest mjeseci od objave Pravilnika o uvjetima za obavljanje energetske djelatnosti, u Vijeću za regulaciju je organizirano 103 sastanaka i izrađeno više stotina uputa i odgovora na pitanja. Uz to je provedena i izobrazba putem objavljivanja stručnih referata članova Vijeća za regulaciju kao i rasprava na znanstvenim i stručnim skupovima održanim u tom razdoblju. Nadalje, Vijeće za regulaciju je obavijestima od 31. siječnja 2003. godine, 10. ožujka 2003. godine i

17. lipnja 2003. godine, upućenim svim pravnim osobama koje u hrvatskom energetskom sektoru obavljaju neku od energetske djelatnosti, pozvalo na ispunjenje zakonske obveze i podnošenje zahtjeva za izdavanje dozvole na propisani način te dalo potrebna tumačenja. Vijeće za regulaciju je 3. lipnja 2003. godine uputilo priopćenje za javnost, putem sredstava javnog informiranja, te je na taj način još jednom podsjetilo sve pravne osobe/energetske subjekte da su svoje zahtjeve za izdavanje dozvola za obavljanje energetske djelatnosti iz članka 15. Zakona o energiji, dužni dostaviti Vijeću za regulaciju najkasnije do 18. srpnja 2003. godine, sukladno Pravilniku o uvjetima za obavljanje energetske djelatnosti.

Vijeće za regulaciju je na 10. sjednici, održanoj dana 15. siječnja 2003. godine, donijelo Odluku o vođenju Zbirnog pregleda unutar Registra dozvola za obavljanje energetske djelatnosti Vijeća za regulaciju, koji obuhvaća podatke propisane člankom 20. stavak 2. Pravilnika o uvjetima za obavljanje energetske djelatnosti. Podaci Zbirnog pregleda Registra dozvola vode se u Vijeću za regulaciju i javno su dostupni na web stranici Vijeća za regulaciju.

Na 15. sjednici Vijeća za regulaciju, održanoj 30. svibnja 2003. godine, usvojena su prva rješenja/dozvole za obavljanje energetske djelatnosti.

Postupke izdavanja dozvola Vijeće za regulaciju vodi po pravilima upravnog postupka, odnosno po Zakonu o općem upravnom postupku. Nadalje, Vijeće za regulaciju usvojilo je pristup po kojemu se je dosljedno postupalo tijekom 2003. godine te se je procedura izdavanja dozvola za obavljanje energetske djelatnosti odvijala kroz slijedeće četiri faze:

1. u prvoj fazi Vijeće za regulaciju zaprima pravovaljani zahtjev s kompletnom dokumentacijom – propisanim dokazima od strane energetskog subjekta,

2. u drugoj fazi Vijeće za regulaciju provodi postupak provjere da li su ispunjeni svi uvjeti propisani Pravilnikom o uvjetima za obavljanje energetske djelatnosti te traži potrebne nadopune dokumentacije i pojašnjenja,

3. u trećoj fazi Vijeće za regulaciju vrši neposredan uvid u stvarno stanje energetske strukture energetskog subjekta (objekata, postrojenja, uređaja, mreže, opreme) i provjera da li energetski subjekt zadovoljava uvjete tehničke i stručne kvalificiranosti, te druge propisane uvjete,

4. u četvrtoj fazi provodi se postupak utvrđivanja prijedloga rješenja, izvještavanja o provedenom upravnom postupku i donošenja rješenja na sjednici Vijeća za regulaciju kojim se izdaje ili uskraćuje dozvola za obavljanje energetske djelatnosti.

1.3.1.3. Pregled zaprimljenih zahtjeva za izdavanje dozvola

Do kraja 2003. godine Vijeće za regulaciju primilo je ukupno 161 zahtjev za izdavanje dozvola od 110 pravnih i fizičkih osoba za obavljanje različitih energetske djelatnosti. Od tog broja:

- 145 zahtjeva zaprimljeno je do 18. srpnja 2003. godine, tj. do roka koji je određen Pravilnikom o uvjetima za obavljanje energetske djelatnosti. Pri tome je zabilježena sljedeća vremenska distribucija zaprimanja zahtjeva:
 - 20 zahtjeva zaprimljeno je do uključivo 9. srpnja 2003. godine,
 - 112 zahtjeva zaprimljeno je u razdoblju 11.–18. srpnja 2003. godine,
 - 13 zahtjeva zaprimljeno je 21. srpnja 2003. godine, tj. poslano je poštom s datumom predaje na poštu 18. srpnja. 2003. godine,
 - 16 zahtjeva zaprimljeno je iza 18. srpnja 2003. godine.

Uz te zahtjeve dostavljeno je i oko 150.000 stranica raznih dokumenata, kao dokaz za tehničku i financijsku kvalificiranost, stručnu osposobljenost, kao i drugih dokaza koji su navedeni u članku 10. Pravilnika o uvjetima za obavljanje energetske djelatnosti.

Prema odredbama članaka 15. i 16. Zakona o energiji licencira se ukupno 21 različita energetska djelatnost, od ukupno 22 energetske djelatnosti koliko ih definira članak 15. Zakona o energiji. Dozvola nije potrebna za obavljanje energetske djelatnosti trgovine na malo naftnim derivatima, za skladištenje nafte i naftnih derivata za vlastite potrebe te proizvodnje električne energije koja se proizvodi isključivo za vlastite potrebe ili se proizvodi proizvodnim objektima snage do 5 MW.

U odnosu na ukupan broj zaprimljenih zahtjeva za izdavanje dozvole za obavljanje energetske djelatnosti u tablici 1.3.a prikazana je distribucija broja zaprimljenih zahtjeva po energetskim djelatnostima.

Tablica 1.3.a Pregled zaprimljenih zahtjeva za izdavanje dozvola

Energetska djelatnost	Zaprimljeno zahtjeva
proizvodnja električne energije	3
prijenos električne energije	1
distribucija električne energije	1
opskrba električnom energijom	1
vođenje elektroenergetskog sustava	1
organiziranje tržišta el. energijom	1
dobava plina	1
transport plina	1
distribucija plina	39
proizvodnja naftnih derivata	1
transport nafte naftovodima i drugim oblicima transporta	2
transport naftnih derivata produktovodima i drugim oblicima transporta	33
trgovina na veliko naftnim derivatima	14
skladištenje nafte i naftnih derivata	10
proizvodnja toplinske energije	13
distribucija toplinske energije	7
opskrba toplinskom energijom	12
trgovanje, posredovanje i zastupanje na tržištu energije	12
transport i skladištenje ukapljenoga prirodnog plina (UPP)	0
trgovina na veliko i malo ukapljenim naftnim plinom (UNP)	8
trgovina na veliko ukapljenim prirodnim plinom (UPP)	0

1.3.1.4. Pregled izdanih dozvola za obavljanje energetske djelatnosti

Do 31. prosinca 2003. godine Vijeće za regulaciju riješilo je 74 zahtjeva nakon propisno provedenog postupka, što od ukupno zaprimljenih zahtjeva iznosi 46 posto. Sva navedena rješenja bila su pozitivna za stranke u postupku. Pri tome su poštovani kriteriji cjelovite strukovne obrade dokumentacije zaprimljene u zahtjevima, provjere potpunosti zaprimljenih zahtjeva, obavljanja uviđaja u stanje energetske strukture na licu mjesta kod energetske subjekata i redosljed zaprimanja zahtjeva. Po izdanim predmetnim rješenjima Vijeća za regulaciju, koja su konačna prema članku 5. stavka 1. Zakona o regulaciji energetske djelatnosti (NN 68/01 i 109/01), svaka nezadovoljna stranka imala je pravo pokrenuti upra-

vni spor pred Upravnim sudom Republike Hrvatske. Međutim, nije zabilježeno da je neka od stranaka u postupku podnijela tužbu protiv izdanog rješenja, što ukazuje na ispravnost, utemeljenost i stručnost provedenih upravnih postupaka od strane Vijeća za regulaciju. Nadalje, potrebno je naglasiti da su u tom razdoblju slijedom zaprimljenih zahtjeva izdane dozvole za obavljanje odgovarajućih energetske djelatnosti najvećih i najsloženijih pravnih subjekata,

od kojih je zaprimljena vrlo opsežna dokumentacija. Kod većih energetske subjekata zaprimljena dokumentacija s propisanim dokazima u pravilu je obima više desetaka tisuća dokumenata.

U sljedećoj tablici dan je pregled zaprimljenih zahtjeva za obavljanje energetske djelatnosti koji su riješeni u 2003. godini, tj. za koje je Vijeće za regulaciju izdalo rješenja u upravnim postupku.

Tablica 1.3.b Pregled izdanih dozvola za obavljanje energetske djelatnosti

Br.	Energetski subjekt	Energetska djelatnost
1.	KEMIKALIJE d.d., Zagreb	transport naftnih derivata produktovima i drugim oblicima transporta
2.	KEMIKALIJE d.d., Zagreb	skladištenje nafte i naftnih derivata
3.	TANKERKOMERC d.d., Zadar	skladištenje nafte i naftnih derivata
4.	ENERGO METAN d.o.o., Samobor	distribucija plina
5.	PROplin d.o.o., Zagreb	trgovina na veliko i malo ukapljenim naftnim plinom (unp)
6.	PROplin d.o.o., Zagreb	transport naftnih derivata produktovima i drugim oblicima transporta
7.	PROplin d.o.o. Zagreb	trgovanje, posredovanje i zastupanje na tržištu energije
8.	ENERGO d.o.o., Rijeka	distribucija plina
9.	ENERGO d.o.o., Rijeka	proizvodnja toplinske energije
10.	ENERGO d.o.o., Rijeka	distribucija toplinske energije
11.	ENERGO d.o.o., Rijeka	opskrba toplinskom energijom
12.	TERMOPLIN d.d., Varaždin	distribucija plina
13.	TERMOPLIN d.d., Varaždin	proizvodnja toplinske energije
14.	TERMOPLIN d.d., Varaždin	distribucija toplinske energije
15.	TERMOPLIN d.d., Varaždin	opskrba toplinskom energijom
16.	ENERGOPETROL PLOČE d.d., Ploče	skladištenje nafte i naftnih derivata
17.	ZAGORSKI METALAC, d.o.o., Zabok	distribucija plina
18.	PLINACRO d.o.o., Zagreb	transport plina
19.	TE Plomin d.o.o., Plomin	proizvodnja električne energije
20.	JANAF d.d., Zagreb	transport nafte naftovodima i drugim oblicima transporta
21.	JANAF d.d., Zagreb	skladištenje nafte i naftnih derivata
22.	KOMUS d.o.o. u stečaju, Donja Stubica	distribucija plina
23.	PLINARA ISTOČNE SLAVONIJE d.o.o., Vinkovci	distribucija plina
24.	TIFON d.o.o., Zagreb	transport naftnih derivata produktovima i drugim oblicima transporta
25.	TIFON d.o.o., Zagreb	trgovina na veliko naftnim derivatima
26.	TIFON d.o.o., Zagreb	skladištenje nafte i naftnih derivata
27.	ZELINSKE KOMUNALIJE d.o.o., Zelina	distribucija plina
28.	KOMUNALIJE d.o.o., Čazma	distribucija plina
29.	INA d.d., Zagreb	proizvodnja električne energije
30.	INA d.d., Zagreb	dobava plina
31.	INA d.d., Zagreb	proizvodnja naftnih derivata
32.	INA d.d., Zagreb	transport naftnih derivata produktovima i drugim oblicima transporta

Br.	Energetski subjekt	Energetska djelatnost
33.	INA d.d., Zagreb	trgovina na veliko naftnim derivatima
34.	INA d.d., Zagreb	proizvodnja toplinske energije
35.	INA d.d., Zagreb	trgovanje, posredovanje i zastupanje na tržištu energije
36.	INA d.d., Zagreb	trgovina na veliko i malo ukapljenim naftnim plinom (unp)
37.	RADNIK d.d., Križevci	distribucija plina
38.	RADNIK d.d., Križevci	trgovina na veliko i malo ukapljenim naftnim plinom (unp)
39.	EUROTHERM d.o.o., Novigrad	trgovanje, posredovanje i zastupanje na tržištu energije
40.	EUROTHERM d.o.o., Novigrad	trgovina na veliko i malo ukapljenim naftnim plinom (unp)
41.	TEHNOSTAN d.o.o., Vukovar	proizvodnja toplinske energije
42.	TEHNOSTAN d.o.o., Vukovar	distribucija toplinske energije
43.	TEHNOSTAN d.o.o., Vukovar	opskrba toplinskom energijom
44.	PLIN-PROJEKT d.o.o., Nova Gradiška	distribucija plina
45.	MOSLAVINA-PLIN d.o.o., Kutina	distribucija plina
46.	HEP d.d., Zagreb	trgovanje, posredovanje i zastupanje na tržištu energije
47.	HEP-PROIZVODNJA d.o.o., Zagreb	proizvodnja električne energije
48.	HEP-PROIZVODNJA d.o.o., Zagreb	proizvodnja toplinske energije
49.	HEP-OPSKRBA d.o.o., Zagreb	opskrba električnom energijom
50.	HEP-TOPLINARSTVO d.o.o., Zagreb	proizvodnja toplinske energije
51.	HEP-TOPLINARSTVO d.o.o., Zagreb	distribucija toplinske energije
52.	TOPLINARSTVO d.o.o., Zagreb	opskrba toplinskom energijom
53.	TOPLINARSTVO SISAK d.o.o., Sisak	proizvodnja toplinske energije
54.	TOPLINARSTVO SISAK d.o.o., Sisak	distribucija toplinske energije
55.	TOPLINARSTVO SISAK d.o.o., Sisak	opskrba toplinskom energijom
56.	HEP-PLIN d.o.o., Osijek	distribucija plina
57.	HRVATSKI NEZAVISNI OPERATOR SUSTAVA I TRŽIŠTA d.o.o., Zagreb	vođenje elektroenergetskog sustava
58.	HRVATSKI NEZAVISNI OPERATOR SUSTAVA I TRŽIŠTA d.o.o., Zagreb	organiziranje tržišta električnom energijom
59.	HEP-PRIJENOS d.o.o., Zagreb	prijenos električne energije
60.	HEP-DISTRIBUCIJA d.o.o., Zagreb	distribucija električne energije
61.	MONTCOGIM PLINARA d.o.o., Sveta Nedjelja	distribucija plina
62.	GRADSKA PLINARA ZAGREB d.o.o., Zagreb	distribucija plina
63.	TOPLANA d.o.o., Karlovac	proizvodnja toplinske energije
64.	TOPLANA d.o.o., Karlovac	distribucija toplinske energije
65.	TOPLANA d.o.o., Karlovac	opskrba toplinskom energijom
66.	ELEKTROMETAL d.d., Bjelovar	distribucija plina
67.	MECHEL d.o.o., Sisak	trgovanje, posredovanje i zastupanje na tržištu energije
68.	HUMKOM d.o.o., Hum na Sutli	distribucija plina
69.	JADRANSKI POMORSKI SERVIS d.d., Rijeka	transport naftnih derivata produktovodima i drugim oblicima transporta
70.	KRAKOM d.o.o., Krapina	distribucija plina
71.	ZELENJAK d.o.o., Klanjec	distribucija plina
72.	CROPLIN d.o.o., Zagreb	trgovanje, posredovanje i zastupanje na tržištu energije
73.	7PLIN d.o.o., Virovitica	trgovina na veliko i malo ukapljenim naftnim plinom (UNP)
74.	PLINARA d.o.o., Pula	distribucija plina

1.3.2. Regulacija cijena energije i energetske usluga

1.3.2.1 Općenito o reguliranim cijenama

Temeljem Zakona o energiji cijene energije mogu biti slobodne ili regulirane. Regulirane cijene određuju se primjenom tarifnih sustava, ako posebnim zakonom nije drugačije uređeno. Tarifne sustave, po pribavljenom mišljenju ministarstva nadležnog za energetiku (sada Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, a tijekom 2003. Ministarstvo gospodarstva) i Vijeća za regulaciju, donosi Vlada Republike Hrvatske. Vijeće za regulaciju nadležno je za utvrđivanje naknada za korištenje elektroenergetske prijenosne i distribucijske mreže, donošenje tarifa za transport nafte naftovodom i transport naftnih derivata produktovodima, te za nadzor nad primjenom tarifnih sustava.

Tarifni sustavi trebaju se temeljiti na opravdanim troškovima poslovanja, održavanja, zamjene, izgradnje ili rekonstrukcije objekata i zaštite okoliša, uključujući razuman rok povrata sredstava od investicija u energetske objekte, uređaje i mreže, odnosno sustave, te moraju biti nepristrani i razvidni. Primjenom tarifnih sustava određuju se cijene za sljedeće djelatnosti:

- proizvodnju električne energije (osim za povlaštene kupce),
- prijenos električne energije,
- distribuciju električne energije,
- opskrbu električne energije (osim povlaštenih kupaca),
- vođenje elektroenergetskog sustava,
- organiziranje tržišta električne energije.

Važeći Tarifni sustav za usluge elektroenergetskih djelatnosti koje se obavljaju kao javne usluge (NN 101/02, 121/02, 129/02) donesen je na način da utvrđene tarifne stavke uključuju sve navedene elektroenergetske djelatnosti. Za isto je Vijeće za regulaciju utvrdilo da nisu poštivane odredbe Zakona o energiji temeljem kojih je trebalo iskazati elemente za obračun i tarifne stavke posebno za svaku osnovnu energetske djelatnosti. Konačno, Vijeće za regulaciju je, donoseći odluku o utvrđivanju naknada za korištenje prijenosne i distribucijske mreže uvažilo razinu tarifnih stavki iz važećeg tarifnog sustava. Na isti je način Vijeće za regulaciju postupilo donoseći Odluku o davanju suglasnosti na prijedlog teksta Pravila djelovanja tržišta električne energije. U pogledu nužnosti osiguranja razvidnih odnosa i uvjeta odvijanja energetske djelatnosti, te stvaranja i održavanja uvjeta za nesmetano i razvidno odvijanje tržišta električne energije, nužno je što prije temeljem odredbi Zakona o energiji donijeti sve propisane tarifne sustave.

Primjenom tarifnih sustava, cijena plina utvrđuje se za sljedeće djelatnosti:

- dobavu plina (osim povlaštenih kupaca),
- transport plina i
- distribuciju plina.

Primjenom tarifnog sustava cijena toplinske energije utvrđivat će se za sljedeće djelatnosti:

- proizvodnju toplinske energije (osim povlaštenih kupaca),
- distribuciju toplinske energije i
- opskrbu toplinske energije (osim povlaštenih kupaca).

1.3.2.2. Odluke Vijeća za regulaciju vezane uz područje reguliranih cijena/tarifa

Vijeće za regulaciju tijekom 2003. godine vezano uz reguliranje cijena energije donijelo je sljedeće akte:

A. Pravilnik o načinu i kriterijima za utvrđivanje naknada za korištenje prijenosne mreže i distribucijske mreže (NN 109/03; Glasilo VRED br. 3–4, 2003.)

B. Odluku o iznosu naknada za korištenje prijenosne i distribucijske mreže (Glasilo VRED br. 3–4, 2003.)

C. Rješenje Vijeća za regulaciju o prodajnoj cijeni prirodnog plina za pravne i fizičke osobe koje se bave dobavom, odnosno trgovinom prirodnim plinom za I kvartal 2003. godine (Glasilo VRED br. 1–2, 2003.)

D. Mišljenje VRED-a u postupku nadzora nad primjenom Tarifnog sustava za dobavu prirodnog plina za tarifne kupce za II kvartal 2003. godine (Glasilo VRED br. 3–4, 2003.)

E. Mišljenje VRED-a u postupku nadzora nad primjenom Tarifnog sustava za dobavu prirodnog plina za tarifne kupce za III kvartal 2003. godine (Glasilo VRED br. 3–4, 2003.)

F. Mišljenje VRED-a u postupku nadzora nad primjenom Tarifnog sustava za dobavu prirodnog plina za tarifne kupce za IV kvartal 2003. godine (Glasilo VRED br. 3–4, 2003.)

G. Mišljenje VRED-a u postupku nadzora primjene Tarifnog sustava za dobavu prirodnog plina za tarifne kupce za I kvartal 2004. godine

H. Odluku o tarifama za transport prirodnog plina za 2004. godinu (Glasilo VRED br. 3–4, 2003.)

I. Odluku o tarifama za transport nafte naftovodima za 2004. godine.

A. Pravilnik o načinu i kriterijima za utvrđivanje naknade za korištenje prijenosne mreže i distribucijske mreže

Pravilnik definira osnovne elemente na temelju kojih Vijeće za regulaciju utvrđuje naknade za korištenje prijenosne i distribucijske mreže. Uz njega je potrebno utvrditi regulacijske elemente koji bi se primijenili u metodologiji (osnovica za izračun amortizacije, stopa povrata, osnovica za primjenu stope povrata, vrijednost kapitala, operativni troškovi itd.). Pravno razdvajanje djelatnosti i imovine prijenosne mreže u odnosu na proizvodnju i distribuciju potrebno je provesti radi izrade dosljednih i razvidnih planova razvoja i izgradnje prijenosne, odnosno distribucijske mreže koji su preduvjet za donošenje naknada za njihovo korištenje.

Tablica 1.3.c Naknade za korištenje prijenosne mreže

Naponska razina	Radna snaga (kn/kW)	Prenesena radna energija (kn/kWh)			Stalna mjesečna naknada (kn)	Prekomjerno preuzeta jalova energija (kn/kvarh)
		Dvotarifno mjerenje		Jednotarifno mjerenje		
		VT	NT			
VN	16,20	0,0260	0,0130	-	35,00	0,10
SN	16,20	0,0260	0,0130	-	-	-
NN	16,20	0,0260	0,0130	-	-	-
NN bez mjerenja snage	-	0,0620	0,0310	0,0560	-	-

Tablica 1.3.d Naknade za korištenje distribucijske mreže

Naponska razina	Radna snaga (kn/kW)	Prenesena radna energija (kn/kWh)			Stalna mjesečna naknada (kn)	Prekomjerno preuzeta jalova energija (kn/kvarh)
		Dvotarifno mjerenje		Jednotarifno mjerenje		
		VT	NT			
VN	-	-	-	-	-	-
SN	9,40	0,0540	0,0270	-	35,00	0,10
NN	13,80	0,1880	0,0940	-	20,00	0,10
NN bez mjerenja snage	-	0,2620	0,1310	0,2380	5,00	-

Napomena:

- VN – kupci na visokom naponu (od uključivo 110kV pa naviše)
- SN – kupci na srednjem naponu (od 1kV do 110 kV)
- NN – kupci na niskom naponu (do uključivo 1 kV)

Da bi Vijeće za regulaciju, kroz mehanizam utvrđivanja naknada, odnosno davanja suglasnosti na planove razvoja energetskim subjektima za prijenos i distribuciju, odobrilo investiranje sukladno postavljenim kriterijima, potrebno je razviti odgovarajuće sustave i početi pratiti i analizirati parametre vezane uz kvalitetu opskrbe, poglavito vezane uz distribuciju električne energije.

B. Odluka o iznosu naknada za korištenje prijenosne i distribucijske mreže³

Iznosi naknada za korištenje prijenosne i distribucijske mreže utvrđeni su na prijedlog energetskih subjekata koji obavljaju djelatnost prijenosa električne energije, odnosno distribucije električne energije. Navedeni subjekti prethodno su Vijeću za regulaciju podnijeli zahtjeve za odobrenjem iznosa naknada za korištenje prijenosne, odnosno distribucijske mreže. Naknade za korištenje prijenosne i distribucijske mreže uključuju naknade za pokriće troškova tehničkih gubitaka kao i naknade za pokriće troškova osiguranja pomoćnih usluga sustava, a primjenjuju se od 1. studenog 2003. godine.

³ Odluka je donesena 31.10.2003., Glasilo Vijeća za regulaciju br.3-4/03

Kupcima iz kategorije niski napon – kućanstva koji koriste tarifni model crni naknade za korištenje prijenosne i distribucijske mreže obračunavaju se tako da se za prenesenu radnu energiju primjenjuju stavke koje se odnose na niski napon bez mjerenja snage u nižoj tarifi (NT).

Za tarifne kupce utvrđene naknade za korištenje prijenosne i distribucijske mreže u iznosima pojedinih stavki, tijekom 2003. godine nisu prelazile iznose tarifnih stavova iz važećeg tarifnog sustava.

Naknadu za korištenje prijenosne i distribucijske mreže Vijeće za regulaciju utvrđuje polazeći od trogodišnjih planova razvoja i izgradnje prijenosne, odnosno distribucijske mreže. Vijeće za regulaciju u suradnji sa operaterom sustava treba utvrditi i donijeti jedinstvene kriterije i metodologiju tehno-ekonomske opravdanosti izgradnje, odnosno zamjene i rekonstrukcije pojedinih objekata prijenosne i distribucijske mreže. Razrada projekta za predmetnu obradu je u tijeku.

Prilikom utvrđivanja naknada za korištenje prijenosne, odnosno distribucijske mreže Vijeće za regulaciju je imalo u vidu i nužnost početka otvaranja tržišta električnom energijom, odnosno ostvarenje prava povlaštenih kupaca.

C, D, E, F, G. Rješenje i mišljenja Vijeća za regulaciju u postupku primjene Tarifnog sustava za dobavu prirodnog plina za tarifne kupce

Stupanjem na snagu Tarifnog sustava za dobavu prirodnog plina za tarifne kupce (NN 99/02), prosječna prodajna cijena prirodnog plina na ulazu u transportni sustav plinovoda za tarifne kupce (distributere plina i izravne industrijske potrošače) iznosila je 1,00 kn/m³ (bez PDV-a), za prirodni plin ogrjevne vrijednosti 33,34 MJ/m³.

Sukladno odredbama Tarifnog sustava, dobavljač plina dužan je do 10. dana u mjesecu koji prethodi tromjesečju za koje se cijena utvrđuje dostaviti Vijeću za regulaciju izračun prodajne cijene prirodnog plina za sljedeći kvartal. Prodajna cijena se mijenja ukoliko razlika između novoizračunate i važeće prodajne cijene iznosi više od ±0,02 kn/Sm³.

Prodajna cijena nije se mijenjala u 2003. godini. Dobavljač plina je tijekom 2003. godine nekoliko puta inicirao promjenu prodajne cijene, ali bez valjanih dokaza i podloga temeljem kojih bi Vijeće za regulaciju, rukovodeći se Zakonom o energiji i važećim tarifnim sustavom, moglo prihvatiti zahtjeve dobavljača.

H. Odluka o tarifama za transport prirodnog plina za 2004. godinu

Temeljem Tarifnog sustava za transport plina za dobavljače plina i povlaštene kupce plina (NN 99/02 i 135/2003) cijena transporta prirodnog plina za povlaštene kupce plina i izravne industrijske potrošače tijekom 2003. godine iznosila je 0,122 kn/m³, a za poduzeća za distribuciju prirodnog plina iznosila je 0,182 kn/m³. Vijeće za regulaciju je krajem 2003. godine na temelju odredbi Zakona o energiji i važećeg tarifnog sustava donijelo Odluku o iznosu tarifa za transport prirodnog plina za 2004. godinu. Odluka se primjenjuje od 1. siječnja 2004. godine.

Utvrđene tarife odnose se na iznos najvećeg ostvarenog dnevnog opterećenja transportnog sustava u pojedinom razdoblju transportiranja (kn/max. m³ na dan) i to:

1. Mjeseci vršnog opterećenja: siječanj, veljača, studeni i prosinac:

$$T_{\text{vršno}} = 4,163 \text{ kn/m}^3 \text{ po danu;}$$

2. Mjeseci srednjeg opterećenja: ožujak travanj, svibanj, lipanj, rujanj, listopad:

$$T_{\text{srednje}} = 3,469 \text{ kn/m}^3 \text{ po danu;}$$

3. Mjeseci osnovnog opterećenja: srpanj i kolovoz:

$$T_{\text{osnovno}} = 2,082 \text{ kn/m}^3 \text{ po danu.}$$

I. Odluka o iznosu tarifa za transport nafte naftovodom za 2004. godinu

Tijekom 2003. godine korisnici su s Jadranskim naftovodom d.d. ugovarali korištenje transportnih i skladišnih kapaciteta.

Temeljem Zakona o tržištu nafte i naftnih derivata Vijeće za regulaciju je donijelo Odluku o iznosu tarifa za transport nafte naftovodom za 2004. godinu. Utvrđeni iznos tarifa predstavlja gornje granice tarifa za transport nafte naftovodom za pravne i fizičke osobe koji se primjenjuje od 1. siječnja 2004. godine i to kako slijedi:

- Za korisnike koji koriste luku i terminal Omišalj te podmorski naftovod Omišalj – Urinj od 7 km tarifa iznosi 3,17 USD po toni (USD/t), odnosno preračunato u kune po srednjem tečaju Narodne banke Hrvatske na dan donošenja Odluke 22. prosinca 2003. godine (1 USD = 6,15058 kuna) 19,50 kuna po toni (kn/t),

- Za korisnike koji koriste ukupnu trasu JANAF – a od Omišlja do rafinerija, od Virja do rafinerija te luku i terminal Omišalj tarifa iznosi 3,41 USD po toni na 100 kilometara (USD/t/100 km), odnosno preračunato u kune po srednjem tečaju Narodne banke Hrvatske na dan donošenja Odluke 22. prosinca 2003. godine (1 USD = 6,150558 kuna) 20,97 kuna po toni na 100 kilometara (kn/t/100 km).

Vijeće za regulaciju je donijelo tarife na osnovu prijedloga energetskog subjekta JANAF d.d. koji je tarife utvrdio u skladu sa Studijom «Analiza stanja i razvoj transporta Jadranskim naftovodom s prijedlogom tarifa transporta nafte».

Model za izračun tarifa korišten u Studiji zasniva se na «Metodi maksimalnog dozvoljenog prihoda» (engl. Revenue Cap). Ulazni podaci (operativni troškovi, investicije, amortizacija, transportirane količine, sadašnja vrijednost imovine) koji su korišteni prilikom utvrđivanja maksimalnog dozvoljenog prihoda obuhvatili su razdoblje od 2002. do 2010. godine, čime su se izbjegli nagli skokovi u iznosu tarifa tijekom promatranog razdoblja. Na osnovu primijenjene metode i predviđenog transporta (tona po kilometru) utvrđen je iznos gornje granice tarifa za transport nafte naftovodima. Dakle, radi se o gornjoj dozvoljenoj granici tarife unutar koje je moguće ostvariti pregovarani pristup treće strane.

Transportna tarifa predstavlja jedinstvenu cijenu za usluge pretovara, skladištenja, manipulacije i transporta nafte. Budući da su u važećim ugovorima s korisnicima naftovoda tarife ugovorene u US dolarima, tarife iz Odluke objavljene su u iznosima izraženim u US dolarima. Pri tome je potrebno naglasiti da se transport nafte za domaće korisnike naplaćuje u kunama.

Sukladno Odluci, JANAF d.d. je obvezan Vijeću za regulaciju do 1. studenoga 2004. godine dostaviti sve pokazatelje koji se odnose na primjenu tarifa za ostvareni transport nafte u 2004.

1.3.2.3. Cijene energetske djelatnosti distribucije plina

Distribucija plina je energetska djelatnost čija se cijena određuje primjenom tarifnih sustava. Međutim, prema Zakonu o komunalnom gospodarstvu distribucija plina je i komunalna djelatnost. U procesu je donošenja Nacrt prijedloga izmjena i dopuna Zakona prema kojemu opskrba plinom nije dio komunalnog gospodarstva čime se stvaraju pretpostavke za cjelovito uređenje distribucije plina kao energetske djelatnosti s reguliranom cijenom.

1.3.2.4. Cijene energetskih djelatnosti proizvodnje, distribucije i opskrbe toplinske energije

U završnoj fazi izrade je prijedlog Zakona o proizvodnji, distribuciji i opskrbi toplinskom energijom. Temeljem članka 26. Zakona o energiji potrebno je donijeti tarifne sustave kao podzakonske dokumente kojima će se utvrditi cijene proizvodnje toplinske energije s izuzetkom povlaštenih kupaca, distribucije toplinske energije i opskrbe toplinske energije s izuzetkom povlaštenih kupaca.

1.3.3. Rješavanje sporova

1.3.3.1. Upravni postupci Vijeća za regulaciju

U nadležnosti Vijeća za regulaciju je rješavanje sporova između tržišnih subjekata i energetskih subjekata koji obavljaju djelatnosti prijenosa i distribucije električne energije, odnosno transporta prirodnog plina. Subjekti kojima je odbijen pristup ili su nezadovoljni uvjetima pristupa mogu izjaviti žalbu Vijeću za regulaciju. U takvim slučajevima odluka Vijeća za regulaciju je konačna i protiv nje se može pokrenuti upravni spor. Važeći propisi definiraju osnovne uvjete pod kojima se može odbiti pristup mreži:

- Operator sustava ili energetski subjekt za distribuciju može odbiti pristup mreži proizvođaču električne energije ili povlaštenom kupcu uslijed ograničenih tehničkih ili pogonskih mogućnosti mreže,
- Transporter plina može odbiti pristup plinskom sustavu dobavljaču i povlaštenom kupcu plina u slučaju nedostatka kapaciteta ili u slučaju kada bi mu takav pristup mogao prouzročiti ozbiljne financijske teškoće u izvršavanju obveza ranije sklopljenih ugovora,
- Distributer plina dužan je priključiti svakog kupca koji se nalazi na njegovom distribucijskom području, ako postoji dovoljan kapacitet sustava i ako su zadovoljeni tehnički i komercijalni uvjeti.

Vijeću za regulaciju tijekom 2003. godine nije dostavljena niti jedna žalba radi odbijenog pristupa mreži ili nezadovoljstva uvjetima u smislu gore navedenih odredbi. Međutim, Vijeće za regulaciju dobilo je niz pritužbi tarifnih kupaca i upita. Kako bi se povećalo razumijevanje odnosa između kupaca i pružatelja odgovarajućih usluga, izbjegli dugotrajni sudski postupci te omogućila veća transparentnost rada, Vijeće za regulaciju u pojedinim je slučajevima potaknulo alternativne načine rješavanja sporova.

1.3.3.2. Alternativno rješavanje sporova

Vijeće za regulaciju nastoji povećati informiranost energetskih subjekata i kupaca o promjenama na energetskim tržištima te o mogućnostima koje pružaju tržišni odnosi i regulacija energetskih djelatnosti. Ujedno pokušava djelovati proaktivno, kako bi se uspostavila komunikacija između različitih sudionika na tržištu i spriječili sporovi koji bi mogli proizići iz pojedinih nedorečenosti zakonske regulative koja je još uvijek u razvoju, odnosno iz nedostatnih i neodgovarajućih iskustva. Tijekom 2003. godine Vijeće za regulaciju pokrenulo je i provelo više postupaka mirenja. Sudionici su bili kupci i energetski subjekti. Tako je npr. postupkom mirenja riješeno nekoliko prigovora kupaca na pristupe distributivnim mrežama i na postupanje energetskih subjekata. Nadalje, kroz postupak mirenja riješen je i problem srednjenaponske distributivne mreže otoka Vira, a pokrenut je i postupak mirenja u svezi niskonaponskih mreža na otoku Viru.

Tijekom 2004. godine Vijeće za regulaciju planira organizirati postupke mirenja sukladno odredbama Zakona o mirenju (NN 163/03). Takav način rješavanja sporova ima niz prednosti:

- dobrovoljno sudjelovanje stranaka koje ujedno i pomažu miritelju,
- poznavanje specifičnosti predmeta spora,
- brzina rješavanja,
- mogućnost odustajanja stranke od postupka u svako vrijeme,
- niži troškovi,
- bolja komunikacija između stranaka.

1.3.4. Zaštita potrošača

Zaštita potrošača postaje sve više jedno od središnjih pitanja politike regulacije u svim državama u kojima su u tijeku procesi deregulacije, liberalizacije i privatizacije energetskog sektora. U tom pogledu regulacijskim tijelima sve više se povjerava obveza i zadatak da na sve otvorenijim energetskim tržištima skrbe i ostvaruju temeljne ciljeve zaštite kupaca, zaštite energetskih subjekata i okoliša, te regulacije pristupa i cijena u sektoru javnih usluga na razvidan i nepristran način. Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju (članak 74.), izgradnja sustava za zaštitu potrošača definirana je kao jedan od prioriteta koje Republika Hrvatska mora ispuniti u okviru procesa pridruživanja Europskoj uniji.

Jedan od temeljnih ciljeva otvaranja energetskog tržišta je omogućavanje jednakih, razvidnih i nepristranih uvjeta dobavljačima energije koji obavljaju energetsku djelatnost opskrbe kupaca

i, obrnuto, pravo kupaca na odabir dobavljača. Vijeće za regulaciju je neovisna pravna osoba koja nepristrano, neovisno i pravedno regulira odnose i ponašanje subjekata i sudionika na energetskom tržištu. Uvođenjem regulacije energetskih djelatnosti potaknuta je politika aktivne zaštite potrošača, što osigurava primjereno funkcioniranje tržišnog gospodarstva.

Zakon o zaštiti potrošača (NN 96/03) propisuje da tijela koja odlučuju o obvezama i pravima potrošača javnih usluga, moraju osnovati savjetodavna tijela u kojima će biti uključeni predstavnici udruga potrošača te donositi odluke nakon dobivenog mišljenja savjetodavnog tijela na transparentan, objektiv i nepristran način. Vijeće za regulaciju je početkom 2003. godine osnovalo savjetodavna tijela, i to Savjet za praćenje primjene tarifnih sustava za obračun cijene energije, odnosno usluga energetskih djelatnosti, unutar kojeg su kao radna tijela predvideni Odbor za kategoriju kućanstva i Odbor za ostale kategorije potrošnje, te Savjeta za tehnička pitanja, propise i standarde.

Postupanje Vijeća za regulaciju vezano uz zaštitu potrošača i energetskih subjekata prvenstveno je usmjereno na:

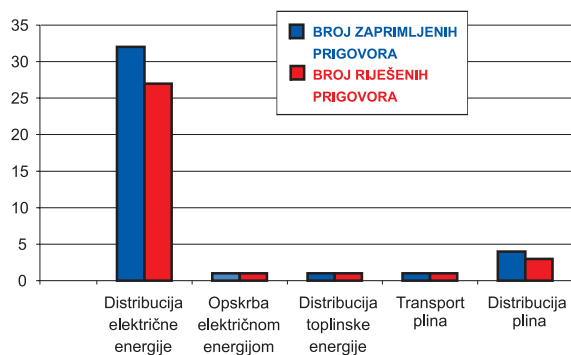
- izbjegavanje diskriminacije (omogućavanje konkurencije stvaranjem prostora za postojeće i nove sudionike u sektoru),
- nadzor konkurencije na energetskom tržištu radi osiguranja pravednih i nepristranih tržišnih uvjeta za sve sudionike,
- sudjelovanje u postizanju sporazuma između energetskih subjekata i potrošača – kupaca,
- ispunjavanje drugih posrednih ciljeva zaštite potrošača putem propisane procedure izdavanja dozvola za obavljanje zakonom određenih energetskih djelatnosti stvarno kvalificiranim energetskim subjektima.

Dosadašnje iskustvo u radu Vijeća za regulaciju pokazalo je da potrošači u Republici Hrvatskoj, kao i u drugim državama, najviše problema i prigovora imaju vezano uz ostvarivanje svojih prava u odnosima s energetskim subjektima koji imaju monopol u obavljanju djelatnosti isporuke električne energije, toplinske energije i plina. Naime, Vijeće za regulaciju do sada je zaprimilo prigovore kupaca koji se odnose na obračun električne energije, isključenje s elektroenergetske mreže zbog neplaćanja računa, ugradnju i skidanje limitatora, plaćanje tuđeg duga na mjernom mjestu, obeštećenje zbog “neplodnih investicija” u trotarifna brojila, ispravnost brojila i sl. Mnoga pitanja i tumačenja odnosila su se na primjenu i tumačenje odredbi važećih Općih uvjeta isporuke električne energije.

Kod opskrbe toplinskom energijom, javljali su se problemi samoinicijativnog isključenja kupaca s toplinske mreže i njihova priključivanja na plinsku distributivnu mrežu, te problemi obračuna toplinske energije budući da velika većina kupaca nema ugrađene kalorimetre, odnosno razdjelnike topline ili troškova, pa plaćaju račune za toplinsku energiju prema površini stambenog odnosno poslovnog prostora, a ne prema stvarnoj potrošnji. Tražila su se i tumačenja akata tijela jedinica lokalne samouprave koji su doneseni temeljem Zakona o komunalnom gospodarstvu, a koja reguliraju ovu problematiku.

Kod opskrbe plinom upućeni su prigovori na uvjete pristupa plinskoj distribucijskoj mreži, također uz traženje tumačenja akata jedinica tijela lokalne samouprave i odluka distributera plina.

Slika 1.3. Evidencija prigovora potrošača za 2003. godinu

Vijeće za regulaciju je tijekom svojeg dosadašnjeg djelovanja nastojalo uspostaviti efikasne odnose i razvidno postupanje na temelju zaprimljenih predstavi Agencije za zaštitu tržišnog natjecanja, Udruga za zaštitu prava potrošača, Ministarstva gospodarstva, te individualnih zahtjeva potrošača; na način da se svaki predmet već u trenutku ulaska u Vijeće za regulaciju detaljno razmatra po različitim aspektima, upućuje na stručnu obradu i valorizaciju, te se u svezi s istim potraži pravovaljano i svrsishodno rješenje. Takvim postupanjem su u kratkom vremenu ostvarene sve važne pretpostavke za uspostavu i razvoj sustava zaštite potrošača, odnosno korisnika energetskih usluga, kao temeljnih ciljeva i postignuća koja nužno moraju pratiti restrukturiranje energetskog sektora i uvođenje novih oblika regulacijske prakse u državama koje te procese vode primjenjujući na njih jake demokratske standarde.

1.3.5. Sudjelovanje u postupku izrade i donošenja dokumenata

1.3.5.1. Tarifni sustavi

Tijekom 2003. godine jedan energetski subjekt za distribuciju plina predložio je donošenje tarifnog sustava za distribuciju plina. Vijeće za regulaciju je uz

Statutom propisani postupak organiziralo i raspravu Savjeta za praćenje primjene tarifnih sustava za obračun cijene energije odnosno usluga energetskih djelatnosti pri Vijeću za regulaciju. Na temelju provedene analize i preporuke Savjeta, Vijeće za regulaciju je u svojem mišljenju predložilo doradu prijedloga. Vijeće za regulaciju više puta je ukazalo na nužnost da što prije energetski subjekti za distribuciju plina pokrenu propisanu zakonsku proceduru donošenja tarifnog sustava za distribuciju plina.

Vijeće za regulaciju ukazalo je na problem isteka prijelaznog razdoblja u kojem temeljem Tarifnog sustava za transport plina za dobavljače plina i povlaštene kupce plina do 1. rujna 2003. godine vrijede cijene transporta prirodnog plina za povlaštene kupce, izravne industrijske potrošače i distribuciju prirodnog plina, a kojeg Vijeće za regulaciju nema ovlasti produžiti. Temeljem toga donijete su izmjene Tarifnog sustava, prijelazno razdoblje u kojem vrijede iste cijene transporta prirodnog plina produženo je do kraja 2003. godine. Time se dobilo dovoljno vremena da u skladu sa zakonskim ovlastima energetski subjekt za transport plina, tj. Plinacro d.o.o. predloži, a Vijeće za regulaciju utvrdi iznos tarifa za transport plina za 2004. godinu.

Vijeće za regulaciju je u postupku nadzora nad primjenom Tarifnog sustava za dobavu prirodnog plina za tarifne kupce u više navrata ukazivalo na njegove nedostatke, kako bi potaknulo proces njegove dorade i izmjene, sukladno propisanoj zakonskoj proceduri.

Također, Vijeće za regulaciju više puta je ukazivalo i na nužnost da se što prije donesu svi ostali tarifni sustavi koje propisuje Zakon o energiji.

Tijekom 2003. godine Vijeće za regulaciju započelo je razradu sustava učinkovitog praćenja, odnosno nadzora nad primjenom tarifnih sustava donesenih 2002. i 2003. godine.⁴

1.3.5.2. Opći uvjeti opskrbe energijom

Prema članku 29. Zakona o energiji Vlada Republike Hrvatske na prijedlog ministra, a po pribavljenom mišljenju Vijeća za regulaciju propisuje Opće uvjete za opskrbu energijom. Na sjednici 14. listopada 2003. Vijeće za regulaciju donijelo je Mišljenje o prijedlogu Općih uvjeta za opskrbu električnom energijom, u kojem je istaklo potrebu za njihovom sadržajnom i formalnom doradom. Kao i u ostalim postupcima očitovanja o podzakonskim

⁴ Tarifni sustav za usluge elektroenergetskih djelatnosti koje se obavljaju kao javne usluge (NN 101/2002; 121/2002 i 129/2002), Tarifni sustav za dobavu prirodnog plina za tarifne kupce (NN 99/2002), Tarifni sustav za transport plina za dobavljače i povlaštene kupce plina (NN 99/2002 i 135/2003).

dokumentima, Vijeće za regulaciju je prije donošenja mišljenja sazvalo sjednicu Savjeta za tehnička pitanja, pravilnike i norme, na kojoj je provedena rasprava o prijedlogu dokumenta.

1.3.5.3. Tehnički uvjeti za pristup transportnim kapacitetima Jadranskog naftovoda d.d.

Prema Zakonu o tržištu nafte i naftnih derivata, energetska subjekt za obavljanje djelatnosti transporta nafte naftovodom dužan je omogućiti pristup transportnom sustavu na nepristran i razvidan način. Kako bi se to postiglo, mora uz suglasnost Vijeća za regulaciju odrediti i javno objaviti tehničke uvjete. Vijeće za regulaciju dalo je suglasnost na Tehničke uvjete za pristup transportnim kapacitetima Jadranskog naftovoda d.d. kojima su definirani osnovni uvjeti koji se moraju ispuniti po načelima pregovaranog pristupa treće strane transportnim kapacitetima. Tehnički uvjeti definiraju nužni minimum odnosa između transportera i korisnika, koji se pobliže uređuju ugovorima, te tako indirektno utječu i na cijenu transporta.

1.3.5.4. Mrežna pravila za pristup transportnom sustavu plinovoda

Mrežna pravila temeljem članka 8. stavak 4. Zakona o tržištu plina utvrđuje transporter plina, a donosi ministar uz prethodno mišljenje Vijeća za regulaciju. Na sjednici održanoj u 18. srpnja 2003. godine Vijeće za regulaciju donijelo je Mišljenje o prijedlogu Mrežnih pravila za pristup transportnom sustavu plinovoda. Vijeće za regulaciju je u mišljenju istaknulo potrebu za skorim objavljivanjem i Temeljnih tržišnih uvjeta za pristup transportnom sustavu, te predložilo usvajanje Mrežnih pravila uz korekciju pojedinih nejasnih odredbi. Ministar je donio Mrežna pravila 25. srpnja 2003. godine (NN 126/03).

1.3.5.5. Mrežna pravila elektroenergetskog sustava

Mrežna pravila, prema članku 16. Zakona o tržištu električne energije određuju pogon i način vođenja prijenosne i distribucijske elektroenergetske mreže. Mrežna pravila utvrđuje operator sustava u suradnji s energetska subjektom za prijenos i energetska subjektom za distribuciju električne energije, a donosi ministar nakon pribavljenog mišljenja Vijeća za regulaciju. Vijeće za regulaciju je na sjednici održanoj 31. listopada 2003. godine donijelo Mišljenje o prijedlogu mrežnih pravila hrvatskog elektroenergetskog sustava u kojemu je istaklo potrebu za njihovom sadržajnom i formalnom

doradom. Kao i u ostalim postupcima očitovanja o podzakonskim dokumentima, Vijeće za regulaciju je prije donošenja mišljenja sazvalo sjednicu Savjeta za tehnička pitanja, pravilnike i norme, na kojoj je provedena rasprava o prijedlogu toga dokumenta.

1.3.5.6. Pravila djelovanja tržišta električne energije

Pravila djelovanja tržišta električnom energijom, prema članku 22. stavak 4. Zakona o tržištu električne energije objavljuje operator tržišta uz prethodnu suglasnost Vijeća za regulaciju. Vijeće za regulaciju na sjednici održanoj 31. listopada 2003. godine donijelo je Odluku kojom daje suglasnost na prijedlog teksta Pravila djelovanja tržišta električne energije.

1.3.5.7. Obnovljivi izvori energije

Proces pridruživanja Hrvatske Europskoj uniji, Protokol iz Kyota, liberalizacija tržišta električne energije i usmjerenost na održivi razvoj, predstavljaju odrednice koje bitno utječu na razvoj elektroenergetskog sustava u Republici Hrvatskoj. Upravo u takvom okruženju obnovljivi izvori energije igraju sve veću ulogu. Naime, većina europskih država opredijelila se i da u svoje strategije energetska razvitka ugrade planove značajnijeg korištenja obnovljivih izvora energije i da zakonodavni okvir u kojem će ti planovi biti ostvareni. Na temelju Zelene knjige koju je objavila Europska komisija 1996. godine, kojom je predloženo da jedan od ciljeva EU bude udvostručenje udjela obnovljivih izvora u ukupnoj energiji sa 6 na 12 posto, te Bijele knjige iz 1997. godine⁵ donesena je Direktiva o obnovljivim izvorima (2001/77/EC). Direktiva traži porast udjela obnovljivih izvora u proizvodnji električne energije sa 13,9 posto iz 1997. godine na 22,1 posto u 2010. godini, i raspoređuje obveze među državama članicama kao i obvezno izdavanje jamstava porijekla za obnovljivu energiju počevši od 27. listopada 2003. godine.

Korištenje obnovljivih izvora energije ugrađeno je u temeljne zakone koji uređuju energetska sustav i tržište u Republici Hrvatskoj. Kako je paket energetska zakona usvojen prije nego što je Europska unija donijela Direktivu o obnovljivim izvorima, bit će potrebno uskladiti postojeće zakonske i podzakonske propise s tom Direktivom. To znači da u okviru reforme energetska sektora treba poduzeti sve potrebne administrativne, zakonodavne i financijske mjere koje će omogućiti brži razvoj i

⁵Zelena knjiga (Green Paper) dokument je kojim Europska komisija pokreće raspravu na europskoj razini, dok Bijela knjiga (White Paper) donosi prijedloge djelovanja na razini Zajednice.

znatno veće korištenje obnovljivih izvora energije u Republici Hrvatskoj:

- žurno donošenje provedbenih propisa uključujući i razradu sustava potpora i poticaja za korištenje obnovljivih izvora energije;
- planiranje prostora za izgradnju objekata obnovljivih izvora energije u prostornim planovima i lokalnih zajednica;
- puno aktiviranje Hrvatskog nezavisnog operatora sustava i tržišta d.o.o. koji je zadužen za vođenje elektroenergetskog sustava i organiziranje tržišta električnom energijom, koji bi sukladno svojem statusu i obvezama skrbio za otkup i preuzimanje električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora energije;
- povećanje informiranosti šire javnosti o koristima i prednostima korištenja obnovljivih izvora energije.

Naime, kroz strateške dokumente i važeći zakonodavni okvir daje se podrška korištenju energije iz obnovljivih izvora, predviđaju se odgovarajući poticaji za projekte korištenja obnovljivih izvora, no tek će donošenje svih potrebnih podzakonskih dokumenata jasno definirati i konkretizirati mehanizme potpore. Tako bi projekti korištenja obnovljivih izvora energije dobili primjereno i poticajno okruženje za razvoj, a obnovljivi izvori bi se mogli koristiti u značajnijoj mjeri. U kojoj mjeri će obnovljivi izvori energije u budućnosti moći pridonositi sustavu opskrbe energijom, znatno ovisi o tome po kojoj će se cijeni i s kojom tehnologijom tada proizvoditi energija, odnosno po kojoj cijeni će se energija proizvoditi u tzv. konvencionalnim sustavima i postrojenjima.

U 2003. godini Vijeće za regulaciju sudjelovalo je nekim fazama rada i prikazu rezultata Projekta obnovljivih izvora energije, koje je Ministarstvo gospodarstva vodilo uz tehničku pomoć savjetničke tvrtke "Frontier Economics", odnosno u suradnji s Međunarodnom bankom za obnovu i razvoj (provedbena agencija Globalnog fonda za okoliš), Hrvatskom bankom za obnovu i razvoj (izvršna agencija Projekta), Ministarstvom zaštite okoliša i prostornog uređenja, Hrvatskom elektroprivredom, Hrvatskim nezavisnim operatorom sustava i tržišta, te Energetskim institutom Hrvoje Požar.

1.3.5.8. Dokumenti Vijeća za regulaciju energetskih djelatnosti

Uz aktivnosti vezanim uz donošenje podzakonskih dokumenata, Vijeće za regulaciju je tijekom 2003. godine usvojilo i niz drugih dokumenata predvi-

đenih paketom energetskih zakona i Statutom Vijeća za regulaciju. Tako je na sjednici održanoj 15. siječnja 2003. godine donesena već spomenuta Odluka o vođenju registra dozvola, 30. svibnja 2003. godine donesen Pravilnik o podacima koji su energetski subjekti dužni dostaviti Vijeću za regulaciju energetskih djelatnosti (NN 97/03), a 26. lipnja 2003. godine već spomenuti Pravilnik o načinu i kriterijima za utvrđivanje iznosa naknade za korištenje prijenosne i distribucijske mreže. Također, temeljem Pravilnika o osnivanju i radu savjeta pri Vijeću za regulaciju (koji je donesen krajem 2002. godine) u 2003. godini su donesena rješenja o njihovom osnivanju te imenovanju članova.

1.3.6. Međunarodna suradnja

U skladu sa Statutom Vijeća za regulaciju, a i prepoznavajući važnost razmjene znanja i iskustva na području regulacije energetskih djelatnosti, Vijeće za regulaciju uključilo se u odgovarajuće međunarodne udruge te razvilo partnerstva s drugim regulacijskim tijelima čiji se prikaz daje u nastavku.

1.3.6.1. ERRA - Regionalna udruga energetskih regulacijskih tijela

Vijeće za regulaciju član je ERRA-e (the Energy Regulators Regional Association) od travnja 2002. godine. ERRA je udruga regulacijskih tijela država srednje i istočne Europe, bivšog Sovjetskog Saveza, Turske, ali i dalekoistočnih zemalja, a sjedište joj je u Budimpešti. Za aktivno sudjelovanje u radu ERRA-e, odnosno za razmjenu informacija o iskustvima država članica, potrebno je permanentno sakupljati i obrađivati značajan broj podataka o stanju energetskog sektora u Republici Hrvatskoj. Predstavnici Vijeća za regulaciju aktivni su članovi Odbora za dozvole i Odbora za tarife.

U 2003. godini održani su redoviti godišnji susreti regulacijskih tijela članica ERRA-e, skupština predsjedništva, Treća konferencija o regulaciji i investicijama, nekoliko drugih sastanaka predstavnika i predsjednika regulacijskih tijela članova ERRA-e, te po tri sastanka svakog odbora: Odbora za tarife (u Istanbulu, Budimpešti i Kijevu), i Odbora za dozvole (u Istanbulu, Budimpešti i Moskvi). Na svim su sastancima aktivno sudjelovali predstavnici Vijeća za regulaciju, i dali doprinos u radu stručnih tijela i odbora, i to kroz diskusije, te izrade zajedničkih materijala, analiza i pregleda, koji se objavljuju na Internet stranicama ERRA-e (www.erranet.org).

1.3.6.2. REM – Regionalno energetska tržišta

Uspostavu regionalnog energetska tržišta (REM) u jugoistočnoj Europi potiče Europska komisija, koja je predložila da države regije ojačaju suradnju na području energetike, uključujući i uspostavu regionalnih tržišta električne energije i plina. Ova inicijativa ujedno potiče usvajanje i primjenu pravila EU u regiji, što je načelno prihvaćeno potpisivanjem odgovarajućeg Memoranduma o razumijevanju u Ateni 15. studenoga 2002. godine.

Republika Hrvatska je potpisnica Memoranduma o razumijevanju o Regionalnom energetska tržištu i njegovoj integraciji u unutarnje tržište Europske zajednice, od 8. prosinca 2003. godine.⁶

Proces je pokrenut u cilju uspostave zajedničkog tržišta električne energije i plina, odnosno lakšeg ostvarenja ciljeva energetske politike u regiji kao što su:

- razvoj tržišnog natjecanja na energetska tržištu uz zadovoljenje zahtjeva za sigurnošću opskrbe, zaštitom okoliša i gospodarskim razvojem regije,
- iskorištavanje i zajedničko korištenje jedinog potencijala i izvora energije jugoistočne Europe,
- optimalna dogradnja veza i prohodnost putova razmjene energije i usluga u energetska sustavima uz sigurnost poduzetničkih i investicijskih projekata, i
- zadovoljenje načela i standarda organizacije energetska tržišta u skladu s direktivama EU radi lakšeg uključivanja regije u interno energetska tržište EU.

Predstavnici Vijeća za regulaciju sudjelovali su na više sastanaka, konferencija i skupova u svezi s razvojem i organizacijom regionalnog energetska tržišta. Također, članovi Vijeća za regulaciju sudjelovali su i u radu radne grupe za REM, koju koordiniraju i vode predstavnici Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva, a čine je još i predstavnici drugih ministarstava, institucija i više energetska subjekata.

⁶ Memorandum of Understanding on the Regional Energy Market in South East Europe and its Integration into the European Community Internal Energy Market; države potpisnice su: Republika Albanija, Bosna i Hercegovina, Republika Bugarska, Republika Rumunjska, Republika Turska, Državna zajednica Srbije i Crne Gore, Republika Makedonija, UNMIK Kosovo, i Europska unija. Politički sudionici procesa i potpisnici su: Republika Grčka, Republika Italija, Republika Austrija; promatrači su: Republika Mađarska, Republika Moldavija, Republika Slovenija.

1.3.6.3. Suradnja s drugim regulacijskim tijelima

Vijeće za regulaciju energetska djelatnosti uspostavilo je partnerstvo s Komisijom za javne usluge države New York (The New York Public Service Commission –NYPSC). Između američke Nacionalne udruge regulacijskih komisija (The US National Association of Regulatory Utility Commissioners –NARUC), Komisije za javne usluge države New York i Vijeća za regulaciju, a pod pokroviteljstvom Američke agencije za međunarodni razvoj (The United States Agency for International Development – USAID), 3. studenoga 2003. godine u Zagrebu je potpisan Memorandum o razumijevanju, kojim se strane obvezuju organizirati i provesti odgovarajuće partnerstvo za regulaciju energetska djelatnosti.

Cilj partnerstva je razmjena iskustava i znanja, prijenos znanja i suradnja u pogledu osiguranja djelotvornog, nepristranog i stabilnog funkcioniranja sektora/tržišta za električnu energiju, toplinsku energiju i prirodni plin uz istodobnu zaštitu interesa potrošača i investitora.

Uz partnerstvo, Vijeće za regulaciju uspostavilo je i bilateralnu suradnju, odnosno imalo sastanke i razmjene s predstavnicima regulacijskih tijela iz Austrije, Slovenije i Mađarske.

1.3.6.4. Ostale međunarodne aktivnosti

Predstavnici Vijeća za regulaciju aktivno su sudjelovali na sljedećim sastancima:

- Okrugli stol o tržištu električne energije u jugoistočnoj Europi, u organizaciji Pakta o stabilnosti (Industry Roundtable on the Electricity Market in South Eastern Europe, Stability Pact for SEE), Prag, 21. veljače 2003. godine.
- Svjetski forum regulacije energije (World Forum on Energy Regulation), Rim, 5.–9. listopada 2003. godine,
- Regionalna radionica jugoistočne Europe "Razvoj posebne prijenosne tarife" (Southeast Europe Regional Workshop on 'Developing Unbundled Transmission Tariffs'), Zagreb, 27.–29. svibnja 2003. godine.

1.3.7. Sudjelovanje u radu skupova, konferencija, seminara i objavljivanje radova

U tijeku 2003. godine vrlo je intenzivno bilo sudjelovanje članova Vijeća za regulaciju na različitim stručnim skupovima, konferencijama, seminarima i objavljeni su radovi iz različitih segmenata područja regulacije energetska djelatnosti. Sve to je pobudilo veliki interes stručnjaka prisutnih na tim skupovima,

značajno doprinijelo promicanju pravila regulacijske struke i edukaciji o problematici liberalizacije energetskih tržišta, u skladu s općim kretanjima u svijetu i u EU.

1.3.8. Druge aktivnosti i projekti Vijeća za regulaciju

Uz obavljanje zadaća eksplicitno definiranih zakonima i podzakonskim dokumentima, Vijeće za regulaciju je na vlastitu inicijativu pokrenulo niz aktivnosti kojima nastoji stvoriti uvjete za pobliže definiranje pojedinih parametara koji su zakonima samo okvirno naznačeni. Radi se prije svega o ključnom pristupu (metodologiji) i elementima, odnosno sadržaju i načinima regulacije, u svezi čega su pokrenuti i odgovarajući projekti, pri utvrđivanju prijenosne i distribucijske naknade, te kvalitete električne energije.

Vijeće za regulaciju prepoznalo je značaj kvalitete električne energije u uvjetima otvaranja tržišta. Stoga je na temelju analize važećih hrvatskih propisa, a onda i propisa EU provelo pripreme za provedbu projekta utvrđivanja kvalitete električne energije. Provedba projekta trebala bi rezultirati definiranjem parametara za ocjenu kvalitete električne energije u skladu s člankom 11. Zakona o tržištu električne energije.

1.4. Zaposlenici, organizacija, financiranje i javnost rada Vijeća za regulaciju

1.4.1. Zaposlenici i organizacija rada Vijeća za regulaciju

Vijeće za regulaciju čini pet članova od kojih jedan obnaša dužnost predsjednika, a jedan zamjenika predsjednika Vijeća za regulaciju. Na prijedlog Vlade Republike Hrvatske, a na temelju članka 80. Ustava Republike Hrvatske, članka 3. stavka 1. Zakona o regulaciji energetskih djelatnosti, Hrvatski sabor je na sjednici 17. listopada 2003. godine donio Odluku o imenovanju predsjednika, zamjenika predsjednika i članova Vijeća za regulaciju energetskih djelatnosti (NN 167/03). Predsjednik, zamjenik predsjednika i članovi Vijeća za regulaciju imenovani su na razdoblje od pet godina.

Vijeće za regulaciju u stalnom radnom odnosu zapošljava tajnika Vijeća za regulaciju, poslovnu tajnicu te računovođu.

Tijekom 2003. Vijeće za regulaciju u svome radu aktivno je surađivalo s Energetskim institutom Hrvoje Požar i od njega dobivalo stručnu podršku sukladno Odluci o određivanju Energetskog insti-

tuta Hrvoje Požar za pripremu i obavljanje stručnih poslova za potrebe Vijeća za regulaciju energetskih djelatnosti (NN 147/02).

1.4.1.1. Prikaz organizacije europskih regulacijskih tijela

Radi lakše procjene organizacije, kapaciteta i nadležnosti Vijeća za regulaciju daje se njihova usporedba s odgovarajućim regulacijskim tijelima u EU. Rezultati te usporedbe imaju svoj odraz i na zapažanja koja su važna za razvoj energetskih tržišta i javnih usluga, koji su prikazani u drugom dijelu ovoga Izvješća. U nastavku se daje komparativni prikaz organizacije i funkcioniranja regulacijskih tijela više europskih država (starih i novih članica EU, Norveške i Hrvatske).

Tablica 1.4. Komparativni prikaz organizacije i funkcioniranja regulacijskih tijela

Država	Regulacija	Uvjeti pristupa mrežama el.en./plin	Sporovi el.en./plin	Utjecaj minist.
Austrija	Ex-ante	R / R	R / R	op
Belgija	Ex-ante	R / R	R / R	ne
Danska	Ex-ante	R / R	R / R	da
Finska	Ex-ante	R / R	R / R	ne
Francuska	Ex-ante	R / R	R / R	odobr. tarifa
Njemačka	n.r.	N / N	A / A	n.r.
Grčka	Ex-ante	M / n.r.	R / n.r.	odobr. tarifa
Irska	Ex-ante	R / R	R / R	ne
Italija	Ex-ante	R / R	R / R	op
Luksemburg	Ex-ante	M i R	R / R	n.p.
Portugal	Ex-ante	R / n.r.	R / n.r.	ne
Španjolska	Ex-ante	M / M	R / R	da
Švedska	Ex-post	R / R	R / R	ne
UK	Ex-ante	R / R	R / R	ne
Norveška	Ex-ante	R	R	ne
Estonija	Ex-ante	R / R	R / R	n.p.
Letonija	Ex-ante	R / R	R / R	ne
Litva	Ex-ante	R / R	R / R	upute
Poljska	Ex-ante	R / M	R / R	nadzor
Češka	Ex-ante	R / R	R / R	ne
Slovačka	Ex-ante	R / R	R / R	ne
Mađarska	Ex-ante	M / M	R / R	odobr. tarifa
Slovenija	Ex-ante	R / M	R / R	tarifni kupci
Hrvatska	Ex-ante	M i R	R i M	

R – nadležno regulacijsko tijelo
 M – nadležno ministarstvo
 A – agencija za tržišno natjecanje
 N – nije regulirano
 n.r. – nema regulacijskog tijelo
 n.p. – nema podatka

1.4.2. Informacijski sustav Vijeća za regulaciju

Za rad Vijeća za regulaciju koristi se računalna infrastruktura koja se u strojnom dijelu sastoji od računalne mreže spojene na Internet, umreženih osobnih računala, umreženih printera, različite računalne periferne opreme te servera. U programskom dijelu je kroz odabranu, instaliranu i održavanu programsku podršku postavljen standard korištenja uredskih programskih alata za obradu dokumenata, prezentacija, slika i baza podataka.

Na Internet serveru su osposobljeni servisi za e-mail, ftp i web.

Ustanovljena je web domena Vijeća za regulaciju i izgrađene su web stranice (www.vred.hr) na hrvatskom i engleskom jeziku. Stranice se osvježavaju novim sadržajima u skladu s pojavom novih informacija i dokumenata u Vijeću za regulaciju ili na području interesa Vijeća za regulaciju. Web stranice sadrže relevantne dokumente koje je Vijeće za regulaciju donijelo u svom radu tijekom 2003. godine te propise kojima se regulira energetska sektor i energetska tržišta.

1.4.3. Javnost rada Vijeća za regulaciju

Temeljem Zakona o regulaciji energetska djelatnosti nadležnosti i zadaci Vijeća za regulaciju uključuju osiguranje i nadzor uvjeta za razvidno obavljanje energetska djelatnosti na energetska tržištima, i to bez diskriminacije, te razvidno obavljanje energetska djelatnosti koje su javne, dakle

regulirane usluge. Da bi bilo uspješno u izvršavanju zakonima mu danih nadležnosti i zadataka, nužno je osigurati javnost i nepristranost rada Vijeća za regulaciju. Stoga je Vijeće za regulaciju pokrenulo niz aktivnosti za osiguranje javnosti svoga rada. Javnost rada ostvaruje se otvorenošću sjednica za javnost i medije, objavljivanjem Glasila Vijeća za regulaciju, te objavljivanjem dokumenata, informacija, mišljenja, odluka, zaključaka i rješenja na službenim Internet stranicama Vijeća za regulaciju (www.vred.hr). Konačno, javnost rada ostvaruje se i pravovremenim izvještavanjem i objavljivanjem dokumenata, odluka, rješenja, mišljenja, zaključaka u sredstvima javnog priopćavanja.

1.4.4. Savjeti pri Vijeću za regulaciju

Vijeće za regulaciju je osnovalo Savjet za praćenje primjene tarifnih sustava za obračun cijena energije te Savjet za tehnička pitanja, propise i norme. Savjete čine renomirani stručnjaci iz područja energetike, predstavnici energetska subjekata, državnih institucija i udruga za zaštitu potrošača, koji pomažu radu Vijeća za regulaciju davanjem mišljenja i preporuka po pitanjima iz nadležnosti Vijeća za regulaciju.

Nakon imenovanja predsjednika, zamjenika i članova Vijeća za regulaciju na novo mandatno razdoblje od pet godina, provedeni su natječaji i imenovani su članovi tih savjeta.

1.5. Financiranje Vijeća za regulaciju

Sredstva za financiranje rada Vijeća za regulaciju osiguravaju se iz sljedećih izvora:

- prihoda od obavljanja vlastite djelatnosti (temeljem naplata jednokratnih pristojbi i naknada);
- izznosa od 0,07 posto od ukupnoga godišnjeg prihoda koji su u prethodnoj godini ostvarili energetska subjekti koji obavljaju jednu ili više energetska djelatnosti, temeljem dozvole za obavljanje energetska djelatnosti koju izdaje Vijeće za regulaciju.

B. ZAPAŽANJA VAŽNA ZA RAZVOJ ENERGETSKOG TRŽIŠTA I JAVNIH USLUGA

2. Energetski zakoni i reforma energetskog sektora

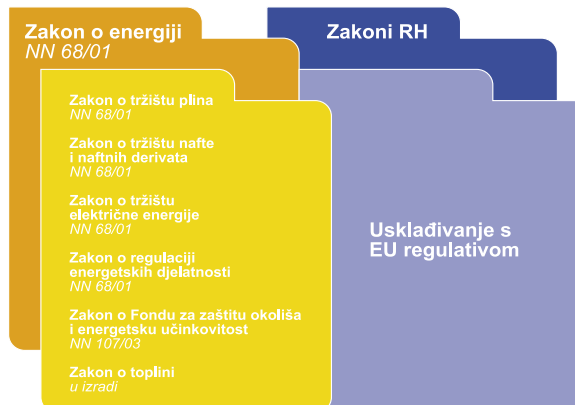
Reforma energetskog sektora, započeta je u srpnju 2000. godine⁷. Njezina provedba uključila je uspostavu novog zakonodavnog okvira koji defini- ra zadaće pojedinih subjekata, način funkcioniranja energetskih tržišta te usklađivanje pravila koja se primjenjuju u Hrvatskoj s pravnom stečevinom Europske zajednice (dalje u tekstu: *acquis*). Osnovni zakonski okvir u Hrvatskoj donesen je u srpnju 2001. usvajanjem Zakona o energiji, Zakona o regulaciji energetskih djelatnosti, Zakona o tržištu električne energije, Zakona o tržištu plina te Zakona o tržištu nafte i naftnih derivata (NN 68/01 i 109/01). Tim je zakonima definirana temeljna organizacija i način funkcioniranja energetskih tržišta u Hrvatskoj. Za cjelovito uređivanje odnosa na energetskim tržištima provedba predviđenih zakona podrazumijeva: uspo- stavu novih institucija (Vijeće za regulaciju energet- skih djelatnosti, Fond za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost); restrukturiranje energetskih subjekata (npr. HEP-a i IM-e.); donošenje posebnih zakona (npr. Zakon o proizvodnji, distribuciji i opskrbi to- plinske energije); te donošenje niza podzakonskih dokumenata. Navedeni zadaci i obveze, temeljem zakona povjereni su Vladi Republike Hrvatske, nadležnim ministarstvima (uglavnom ministarstvu nadležnim za energetiku), Vijeću za regulaciju, te energetskim subjektima. Taj se proces odvija postu- pno. Do sad je od predviđenih pedeset podzakonskih dokumenata, a do kraja 2003. godine doneseno je njih 26.

Međutim, provedba postojećih zakona nije do- voljna za učinkovitu reformu energetskog sektora u Republici Hrvatskoj, osobito imajući u vidu nastoja- nja Republike Hrvatske za priključivanje Europskoj uniji. Tijekom 2003. godine na razini EU revidirani su propisi koji određuju odnose na jedinstvenom energetskom tržištu EU. Istodobno, uspostavljena je inicijativa za uspostavu regionalnog energetskog tržišta u jugoistočnoj Europi (the South East Europe Regional Energy Market – SEE REM). Hrvatska se toj inicijativi pridružila pristupanjem Atenskom me- morandumu u veljači 2003. godine, kojim se države jugoistočne Europe obvezuju uskladiti nacionalno zakonodavstvo s ključnim propisima na razini EU.⁸

⁷ Vlada Republike Hrvatske je pripremila, a Hrvatski sabor je na sjednici održanoj 14. srpnja 2000. godine dao suglasnost na Prijedlog reforme energetskog sektora

Takav razvoj događaja utjecao je na značajniji an- gažmana Vijeća za regulaciju u praćenju regionalnih inicijativa i jačanju međunarodne suradnje, te iden- tificiranje potrebe za revizijom pojedinih zakonskih odredbi radi njihova usklađivanja s propisima EU i poštivanje preuzetih međunarodnih obveza.

Slika 2.1. Zakonodavni okvir energetskog sektora

2.1. Zakon o energiji

Zakon o energiji (NN 68/01) definira temeljne odnose u energetskom sektoru, propisuje da je za obavljanje energetskih djelatnosti potrebna dozvola koju izdaje Vijeće za regulaciju te utvrđuje uvjete koje mora ispuniti energetski subjekt da bi mogao dobiti dozvolu za obavljanje djelatnosti i poslovati na energetskom tržištu. Zakonom o energiji definiraju se energetske djelatnosti koje se obavljaju kao tržišne i one koje se obavljaju kao javne usluge. Ovisno o djelatnosti, cijene mogu biti slobodne ili regulirane. Regulirane cijene određuju se primjenom tarifnih sustava koje donosi Vlada Republike Hrvatske na prijedlog energetskih subjekata na čije se djelatno- sti tarifni sustav primjenjuje, a po pribavljenom mišljenju nadležnog ministarstva i Vijeća za regu- laciju. Primjenu tarifnih sustava nadzire Vijeće za regulaciju.

2.2. Provedba i poteškoće u provedbi Zakona o energiji

Zakon o energiji definira nositelje provedbe mjera energetske politike i planiranja energetskog razvitka. Tako primjerice Hrvatski sabor na prijedlog Vlade Republike Hrvatske donosi Strategiju razvitka energetskog sektora za razdoblje od 10 godina (NN 38/02), nadležni ministar donosi Pravilnik o energet-

⁸ To su prvenstveno Direktiva 2003/54/EC (električna energija), Direktiva 2003/55/EC (plin), Direktiva 85/337/EEC (procjena učinaka na okoliš), Direktiva 1999/32/EC (smanje- nje udjela sulfata u gorivima) i Direktiva 2001/80/EC (velike elektrane)

skoj bilanci (NN 33/03), kojim se propisuje sadržaj i način dostave podataka koje su tijela državne uprave, odnosno tijela jedinica lokalne i jedinica područne (regionalne) samouprave i energetske subjekti dužni dostaviti nadležnom ministarstvu radi utvrđivanja prijedloga energetske bilancije, dok Vijeće za regulaciju izdaje dozvole za obavljanje energetske djelatnosti.

Posebnim je zakonom⁹ osnovan Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost. U Fondu se obavlja poslovi utvrđeni Zakonom radi financiranja pripreme, provedbe i razvoja programa, projekata i sličnih aktivnosti u području očuvanja, održivog korištenja, zaštite i unaprjeđivanja okoliša te energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije. Fond treba promicati ciljeve i načela zaštite okoliša radi postizanja sustavnog i cjelovitog očuvanja kakvoće okoliša, očuvanja prirodnih zajednica i racionalnog korištenja prirodnih dobara i energije kao osnovnih uvjeta održivog razvoja te ostvarivanja prava građana na zdrav okoliš.

Radi otklanjanja prijetnje energetske sigurnosti države, uslijed izvanrednih okolnosti poremećaja opskrbe, Vlada Republike Hrvatske je donijela je Uredbu o obveznim zalihama nafte i naftnih derivata (NN 27/2003), kojom se utvrđuju obveznici osiguranja obveznih zaliha nafte i naftnih derivata, način osiguranja obveznih zaliha nafte i naftnih derivata, te nadzor nad skladištenjem obveznih zaliha nafte i naftnih derivata.

2.2.1. Problem u svezi tumačenja i primjene zakonskih propisa oko dozvola za obavljanje energetske djelatnosti

U dosadašnjem tijeku rada Vijeća za regulaciju na području izdavanja dozvola za obavljanje energetske djelatnosti uočena je nedorečenost zakonskih odredbi u odnosu na poziciju fizičkih osoba – obrtnika koji obavljaju neku od energetske djelatnosti. To je posebno izraženo kod energetske djelatnosti transporta naftnih derivata produktovodima i drugim oblicima transporta, tj. transporta naftnih derivata cisternama u cestovnom prometu, kojeg danas obavlja veći broj fizičkih osoba – obrtnika prijevoznim sredstvima u svom vlasništvu. Naime, člankom 16. Zakona o energiji određeno je da je za obavljanje energetske djelatnosti potrebna dozvola, a člankom 17. stavak 1. točka 1. da se dozvola može izdati pravnoj osobi ako je ista registrirana za obavljanje energetske djelatnosti. Nadalje, stavak 1. članka 1. Pravilnika

o uvjetima za obavljanje energetske djelatnosti određuje da se tim Pravilnikom propisuju uvjeti tehničke i financijske kvalificiranosti i stručne osposobljenosti koje mora ispunjavati pravna osoba da bi od Vijeća za regulaciju mogla ishoditi rješenje kojim se dozvoljava obavljanje energetske djelatnosti.

Pojedinačne postupke izdavanja dozvole za obavljanje energetske djelatnosti provodi Vijeće za regulaciju po načelima Zakona o općem upravnom postupku (NN 53/91, 103/96) i tijekom svog odobranja u postupku izdavanja dozvole za obavljanje energetske djelatnosti pridržava se svih propisanih pravila. S obzirom da je u članku 3. Zakona o energiji određeno da je “energetski subjekt – pravna osoba koja obavlja jednu ili više energetske djelatnosti”, prema sadašnjem stanju stvari Vijeće za regulaciju može u propisanom upravnom postupku izdati dozvolu za obavljanje energetske djelatnosti upravo pravnoj osobi – energetskom subjektu.

Iz prethodno navedenog razvidno je da zakonodavac nije striktno odredio obvezu izdavanja dozvole za obavljanje energetske djelatnosti fizičkim osobama – obrtnicima, pa tako ni za energetske djelatnosti transporta naftnih derivata produktovodima i drugim oblicima transporta, koja obuhvaća i transport naftnih derivata u cestovnom prometu. Dakle, proizlazi da Vijeće za regulaciju nema ovlaštenje za izdavanje dozvola fizičkim osobama – obrtnicima koje obavljaju djelatnost transporta naftnih derivata u cestovnom prometu, a istu obavljaju legalno na temelju drugih pozitivnih propisa važećih u Republici Hrvatskoj, te na temelju poštivanja kriterija ADR-a.

Iz prethodnog se može zaključiti da postojećim propisima nije određena ravnopravna pozicija pravnih i fizičkih osoba koje u praksi obavljaju istu energetske djelatnosti. Stoga bi trebalo procijeniti potrebu izmjene pripadajućih propisa u slijedećem razdoblju, s ciljem obuhvaćanja kategorije obrtnika kao obveznika ishoda dozvola za obavljanje energetske djelatnosti, uz detaljniju razradu kriterija i određivanje adekvatne razine pristojbe za fizičke osobe – obrtnike.

Nadalje, članak 16. stavak 3. Zakona o energiji definira izuzetke, tj. slučajeve u kojima nije potrebna dozvola za obavljanje energetske djelatnosti, a odnose se na proizvodnju električne energije isključivo za vlastite potrebe ili u proizvodnim objektima snage do 5 MW. Nejasno je zbog čega se izuzetak odnosi samo na električnu energiju, a ne npr. i na toplinsku energiju.

⁹ Zakon o fondu za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost (NN107/03)

2.2.2. Javne usluge i tržišne djelatnosti

Zakon o energiji definira da se energetske djelatnosti mogu obavljati kao javne ili tržišne usluge. Međutim, obveze energetskih subjekata ne razlikuju se prema tom kriteriju, nego po načinu definiranja cijena (slobodne ili regulirane). Nadalje, članak 21. Zakona o energiji uvodi obvezu vođenja knjiga i sastavljanja financijskih izvješća za svaku energetsku djelatnost posebno i odvojeno od drugih djelatnosti, prema propisima o računovodstvu poduzetnika. Ta obveza proizlazi iz analogno definiranih obveza po direktivama EU. Međutim direktivama EU ta se obveza odnosi na električnu energiju i plin te isključivo za energetske subjekte koji obavljaju mrežne (javne) usluge. Zakonom o energiji pak ova je obveza proširena na sve energetske subjekte, dakle i one koje obavljaju tržišne djelatnosti čije su cijene slobodne. Provedba tih odredbi iziskuje dopunske troškove poduzetnicima, a Vijeće za regulaciju nije zapazilo moguće pozitivne učinke za razvoj razvidnog i nepriistranog djelovanja tržišta energije te stoga smatra da bi se ta obveza mogla ograničiti samo za energetske subjekte koji obavljaju energetske djelatnosti koje se obavljaju kao javne usluge s reguliranim cijenama.

2.3. Prijedlog izmjena i dopuna Zakona o energiji

Provedba aktivnosti Vijeća za regulaciju definira-nih Zakonom o energiji, detaljnije prikazana u prvom dijelu ovog Izvješća, ali i njegova dosadašnja primjena općenito, omogućila je identifikaciju odredbi Zakona o energiji čija je provedba otežana. Zastoji u provedbi pojedinih odredbi mogu značajno utjecati na razvoj energetskih tržišta i javnih usluga u Republici Hrvatskoj, pa se stoga navode u nastavku.

Nužno je još jednom istaći da je za potpunu primjenu Zakona potrebno žurno donijeti preostali dio propisanih podzakonskih dokumenata, osobito opće uvjete za opskrbu energijom za pojedine energetske djelatnosti. Na taj način, dakle tek donošenjem i primjenom tih dokumenata moći će se u cijelosti realizirati reforma energetskog sektora, ali i identificirati pa i otkloniti eventualne nejasnoće i nedorečenosti samoga Zakona o energiji koje su do sada uočene, ili će se tek uočiti kroz nastavak reforme i restrukturiranja energetskog sektora, funkcioniranje energetskog tržišta ili obavljanje tržišnih djelatnosti i javnih usluga.

Prijedlozi izmjena i dopuna su sljedeći:

- u određivanju energetske politike Vlade Republike Hrvatske izrada energetske bilance važan je korak, koji zahtijeva potpunu suradnju svih energetskih subjekata. Zakonom treba utvrditi rokove i odgovornost svih koji sudjeluju u tom procesu kako bi se stvorile pretpostavke za izradu pravovremene i kvalitetne energetske bilance;
- poglavlje energetske učinkovitosti i obnovljivih izvora energije trebalo bi dopuniti odredbama o kogeneraciji;
- potrebno je, sukladno odredbama odgovarajuće Direktive EU, definirati skladištenje plina kao energetske djelatnost;
- nužno je pooštriti postojeće kaznene odredbe i eventualno propisati nove vezano uz odgovornost za izvršenje obveza dostave podataka nadležnim tijelima, institucijama i ustanovama, čiju nadležnost u tom pogledu utvrđuje Zakon.

3. Tržište električne energije

3.1. Zakon o tržištu električne energije

Zakon o tržištu električne energije definira:

- način obavljanja energetske djelatnosti, i to:
 - tržišnih djelatnosti – proizvodnje električne energije i opskrbe električnom energijom za povlaštene kupce,
 - javnih usluga – proizvodnje električne energije i opskrbe električnom energijom za tarifne kupce, prijenosa električne energije, distribucije električne energije, vođenja elektroenergetskog sustava, organiziranja tržišta električnom energijom,
- osnovni model tržišta električne energije, koji omogućava povlaštenim kupcima da slobodno ugovaraju količinu i cijene isporučene energije ili da električnu energiju nabavljaju na organiziranom tržištu električne energije,
- postupak izgradnje objekata za proizvodnju električne i toplinske energije ovisno o vrsti djelatnosti (javna usluga, tj. proizvodnja za tarifne kupce ili tržišna djelatnost, tj. proizvodnja za povlaštene kupce).
- temeljna načela reorganizacije društva Hrvatska elektroprivreda d.d.

Zakon o tržištu električne energije definira pitanja:

- proizvodnje električne energije za tarifne i povlaštene kupce, odnosno izgradnje objekata za proizvodnju električne i toplinske energije,
- javne usluge prijenosa električne energije, odnosno tvrtke za prijenos električne energije koja omogućava dostupnost i jednaku kvalitetu električne energije na cijelom području Republike Hrvatske, pri čemu plaćajući uslugu svi potrošači sudjeluju u financiranju pogona, održavanja i razvoja prijenosne mreže neovisno o položaju, odnosno udaljenosti od mreže,
- javnu uslugu distribucije električne energije, odnosno tvrtke za distribuciju koja je operator distribucijske mreže, omogućava dostupnost i jednaku kvalitetu energije, te skrbi za pogon, održavanje i izgradnju distribucijske mreže,
- tvrtke za opskrbu tarifnih kupaca. Očekuje se više tvrtki za opskrbu električnom energijom povlaštenih kupaca, odnosno trgovanje, zastupanje i posredovanje na tržištu energije i energetske usluga.

Temeljem zakona o energiji i Zakona o tržištu električne energije doneseno je više podzakonskih dokumenata, ali nužno je donijeti i preostale dokumente koje propisuju ti zakoni, i to:

- Opće uvjeti opskrbe električnom energijom, koje donosi Vlada Republike Hrvatske,
- Pravilnik o troškovima priključka novih energetske subjekata i kupaca na elektroenergetsku mrežu, koji donosi Ministar gospodarstva, rada i poduzetništva,
- Mrežna pravila za pogon i vođenje prijenosne i distribucijske mreže u elektroenergetskom sustavu, koje utvrđuje Operator sustava u suradnji s energetske subjektom za prijenos električne energije i energetske subjektom za distribuciju električne energije, a donosi ih ministar, nakon pribavljenog mišljenja Vijeća za regulaciju,
- Minimalni udio obnovljivih izvora energije koji koristi energetske subjekt koji obavlja opskrbu električnom energijom kao javnu uslugu, koje donosi Vlada Republike Hrvatske.

3.2. Provedba Zakona i poteškoće u provedbi

U provedbi Zakona Vijeće za regulaciju ima značajne nadležnosti i zadaće. Vijeće za regulaciju zaduženo je za dodjelu položaja povlaštenog proizvođača; davanja odobrenja za izgradnju objekata za proizvodnju električne energije za tarifnog kupca; za davanje suglasnosti na plan razvoja i izgradnje prijenosne i distribucijske mreže; za utvrđivanje iznosa naknade za korištenje prijenosne i distribucijske mreže; za rješavanje žalbe povlaštenog kupca kojemu je odbijen pristup mreži ili je nezadovoljan uvjetima pristupa mreži, davanje suglasnosti za izgradnju izravnog voda između proizvođača električne energije i kupca; za davanje mišljenja na prijedlog Mrežnih pravila; za davanje suglasnosti na Pravila djelovanja tržišta električne energije; za nadzor nad radom operatora sustava i tržišta itd.

Tijekom 2003. godine Vijeće za regulaciju utvrdilo je iznos naknade za korištenje prijenosne i distribucijske mreže, dalo je mišljenje o prijedlogu Mrežnih pravila, dalo je suglasnost na Pravila djelovanja tržišta električne energije, započelo uspostavu nadzora nad radom operatora sustava i tržišta, te se očitovao o planovima razvoja i izgradnje prijenosne i distribucijske mreže. Zapažanja prikazana u nastavku, koja bi mogla utjecati na daljnji razvoj tržišta električnom energijom i javnih usluga temelje se prvenstveno na tim aktivnostima.

U skladu s obvezama iz članka 20. stavak 5. Hrvatska elektroprivreda d.d. osnovala je Hrvatski neovisni operator sustava i tržišta d.o.o., za vođenje energetskog sustava i organiziranje tržišta električne energije (dalje u tekstu: HNOSIT). To je društvo u istom položaju kao i ostala pravno povezana samostalna društava unutar HEP grupe, čija se uspostava temelji na članku 20. stavak 3. Zakona. Međutim, došlo je do zastoja u provedbi obveza iz članka 29. stavak 6. Zakona, kojim je definirano da će Hrvatska elektroprivreda d.d. prenijeti dionice, odnosno poslovne udjele u tom trgovačkom društvu na Republiku Hrvatsku. Vijeće za regulaciju smatra da je uz dosljednu provedbu Zakona nužno i osiguranje uvjeta za tzv. funkcionalnu i pravnu neovisnost uprave tog društva, u skladu s odredbama Direktive 2003/54/EC. Ujedno, budući da je osnivački kapital HNOSIT-a 20.000,00 kuna, te da je sva oprema nužna za rad HNOIST-a u vlasništvu HEP d.d., Vijeće za regulaciju ističe važnost razvoja funkcionalne i pravne neovisnosti tog društva o HEP Grupi. To je ujedno i nužan preduvjet za početak procesa otvaranja tržišta električne energije, realizaciju stasusa povlaštenih kupaca, a konačno i radi uspostave učinkovitog nadzora nad radom operatora tržišta. Bez realizacije prethodnog, energetskim subjektima izvan HEP Grupe nije moguće osigurati razvidne i nepristrane uvjete uključivanja i sudjelovanja u tržištu električne energije.

Pravila djelovanja tržišta električne energije omogućuju povlaštenim kupcima, čija je potrošnja 8–9 posto ukupne potrošnje električne energije u Republici Hrvatskoj, da slobodno izaberu dobavljača električne energije. Međutim, Vijeće za regulaciju svjesno je da su postojeća Pravila samo početna, nužna pretpostavka otvaranja tržišta električne energije. Iako su Pravila djelovanja tržišta električne energije objavljena, niti jedan povlašten kupac nije realizirao pravo da ugovori, odnosno kupi električnu energiju u svojstvu povlaštenog kupca. Jasniji status HNOSIT-a, utvrđivanje jasnih kriterija i uvjeta za pristup prijenosnoj i distribucijskoj mreži (Mrežna pravila), te utvrđivanje cijena energije uravnoteženja pretpostavke su brže liberalizacije elektroenergetskog tržišta.

Izgradnja tržišta električne energije je zahtjevan dio reforme energetskog sektora. Za stvarni početak otvaranja, odnosno liberalizacije tržišta nužno je donošenje preostalih podzakonskih dokumenata, te definiranje posebnih postupaka u okviru pravila djelovanja tržišta električnom energijom za povlaštene proizvođače, razvidan način financiranja HNOSIT-a

i osiguranja sredstava za otkup energije od povlaštenih proizvođača, definiranje cijene proizvodnje električne energije za tarifne kupce, sve kako bi se osigurali uvjeti za provedbu članka 22. stavak 2. i 3. Zakona o tržištu električne energije. Za otvaranje tržišta električne energije nužno je na zakonima propisani način dosljedno provesti restrukturiranje Hrvatske elektroprivrede d.d.

3.3. Prijedlog izmjena i dopuna Zakona

Budući da su zahtjevi REM¹⁰ i Direktive 2003/54/EC većim dijelom usuglašeni (razlike su u dinamici njihove provedbe), moguće je usklađenost hrvatskih zakona u ta dva konteksta promatrati paralelno te zakone uskladiti u sljedećim područjima:

- zaštita kupaca: transparentnost pri sklapanju ugovora s opskrbljivačima, pravodobno informiranje o cijenama i nesmetan prelazak k drugom opskrbljivaču;
- sigurnost opskrbe: nadziranje razine sigurnosti opskrbe od strane Vijeća za regulaciju (potrebne rezerve u sustavu, planirana izgradnja, stanje mreže);
- izgradnja proizvodnih objekata: uspostava postupka odobrenja (autorizacije) kao osnovne procedure za izgradnju novih proizvodnih objekata; natječajni postupak (tendering) se primjenjuje samo u slučajevima kada je ugrožena sigurnost opskrbe (npr. manjak proizvodnih kapaciteta);
- pristup mreži: usvajanje pristupa mreži po načelu treće strane (third party access – TA), uz javno objavljene, nepristrane tarife za priključak i korištenje sustava;
- zadaci i ovlasti Vijeća za regulaciju:
 - osiguranje nepristrane, djelotvorne konkurencije i učinkovitog funkcioniranja tržišta vodeći računa o pravilima upravljanja i dodjeli priključnih kapaciteta, mehanizmima rješavanja zagušenja sustava, razdoblju uspostave priključaka i obavljanja popravaka, objavi informacija od strane operatora sustava, stvarnom razdvajanju računa, objektivnim i razvidnim uvjetima, pravilima i tarifama za priključak novih proizvođača, ispunjavanju zadaća operatora sustava i tržišta, objavljivanje izvještaja o rezultatima nadzora, stanja i funkcioniranja tržišta električne energije, odnosno obavljanja energetskih djelatnosti,

¹⁰ REM: "Regional Electricity Market"; u Ateni 2002. potpisan je na ministarskoj razini "Memorandum of Understanding on the Regional Electricity Market in South East Europe and its Integration into EU Internal Electricity Market"

- utvrđivanje i odobravanje, prije stupanja na snagu, metodologija koje se koriste za izračun ili definiranje uvjeta za priključke za pristup mrežama uključujući i tarife za prijenos i distribuciju te za pružanje usluga uravnoteženja,

- zahtijevanje da operator sustava izmijeni uvjete, tarife, pravila, mehanizme i metodologije vezano uz pristup mreži kako bi se osigurala njihova razmjernost i nepristrana primjena,

- rješavanje prigovora na rad operatora sustava glede uvjeta pristupa mreži (načelno u roku od dva mjeseca),

- dinamika otvaranja tržišta: temeljem odgovora – rajućih Direktiva EU od 1. srpnja 2007. godine svi bi kupci trebali biti povlašteni

- u svezi s otvaranjem tržišta važno je pokrenuti pripreme aktivnosti za razradu procedura za realizaciju tržišnih transakcija, za izradu jedinstvenog registra potrošača, za izradu standardnih profila potrošnje električne energije i sl. Državama sudionicima procesa uspostave regionalnog tržišta (REM) ostavljena je mogućnost da sami odluče o dinamici otvaranja tržišta uz uvjet da do 1. srpnja 2005. godine nacionalne zakone usklade s Direktivama EU.

Nadalje, Vijeće za regulaciju smatra da bi pri likom usklađivanja Zakona o tržištu električnom energijom sa *acquis* – om te zahtjevima koji proizlaze iz pristupanja regionalnom energetsom tržištu u jugoistočnoj Europi (REM) (npr. uvođenje operatora distribucijske mreže, usklađivanje zadaća Vijeća za regulaciju sa *acquis* – om) trebalo u tekst Zakona unijeti i odredbe koje bi povećale razvidnost i olakšale investicije. Radi se, primjerice o pojašnjenju sadržaja usluge opskrbe povlašćenih kupaca, sadržaja javne usluge za pojedine djelatnosti općenito, definiranje dinamike otvaranja tržišta, minimalnim kriterijima za promjenu opskrbljivača, jasnijim postupcima izgradnje novih proizvodnih objekata i definiranjem redoslijeda pojedinih administrativnih radnji (npr. izdavanje dozvole za obavljanje energetskih djelatnosti i gradnja). Nadalje, Vijeće za regulaciju smatra da bi trebalo jasno odrediti rokove i nositelje pojedinih aktivnosti, te kaznene odredbe odnosno odgovornost za propuste (npr. za definiranje rokova za definiranje načina izrade planova razvoja i izgradnje prijenosne i distribucijske mreže, rokova za predlaganje tih planova, te rokova za njihove ocjene), kao i defi-

nirati nadležnosti pojedinih institucija i energetskih subjekata za osiguranje sigurne i stabilne opskrbe električne energije, a konačno i standarde kvalitete električne energije i usluga u svezi s njom.

3.3.1. Sadržaj javne usluge

Restrukturiranja Hrvatske elektroprivrede i osnivanja novih trgovačkih društava unutar HEP Grupe otvara pitanje nositelja obveze javne usluge. Zato je potrebno preciznije definirati sadržaj obveze javne usluge za pojedine energetske subjekte. U tom pogledu, temeljna načela su:

- za operatora sustava – javna usluga znači osiguranje sigurnosti sustava, osiguranje pristupa prijenosnoj mreži trećim osobama po jednakim i nediskriminirajućim uvjetima, uz unaprijed poznatu javno objavljenu cijenu (naknade za korištenje mreže) i pogonske uvjete (Mrežna pravila);
- za operatora tržišta – javna usluga znači osiguranje pristupa tržištu pod jednakim, tj. razvidnim i nepristranim uvjetima;
- za proizvođača električne energije za tarifne kupce – javna usluga znači jednaki odnos prema svim sudionicima na tržištu, i posebno za tarifne kupce obvezu proizvodnje po uvjetima iz tarifnog sustava;
- za energetskog subjekta za prijenos električne energije – javna usluga znači osiguranje pristupa svim sudionicima na tržištu pod jednakim uvjetima, uključujući i priključivanje novih kupaca na prijenosnu mrežu po unaprijed utvrđenim uvjetima i visini naknade za priključak;
- za energetskog subjekta za distribuciju električne energije – javna usluga znači osiguranje pristupa distribucijskoj mreži pod jednakim uvjetima, osnivanje i vođenje jedinstvenog registra kupaca, osiguranje priključenja novih kupaca po jednakim uvjetima i javno objavljenim pravilima utvrđivanja naknade, preuzimanje opskrbe kupaca u situaciji kad je zbog financijskih problema opskrbljivača upitna opskrba kupaca, te osiguranje sigurne opskrbe kupaca koji nisu sposobni sudjelovati na tržištu električne energije;
- za opskrbljivača električne energije za tarifne kupce – javna usluga znači obvezu nediskriminiranja kupaca te preuzimanje opskrbe tarifnih kupaca na određenom području ili čitavom teritoriju Republike Hrvatske po uvjetima iz važećih tarifnih sustava.

3.3.2. Sigurnost opskrbe

Sigurnost opskrbe pitanje je koje otvaranjem tržišta dobiva sve veći značaj. Podrazumijeva utvrđivanje institucije odgovornosti za sigurnu opskrbu i mehanizma otklanjanja mogućih uzroka nesigurnosti u mreži ili raspoloživosti proizvodnje ili dobave energije. Dok se ne nađe zajedničko rješenje, države utvrđuju vlastite procedure i donose posebne mjere radi osiguranja sigurne opskrbe energijom. Da bi se postigla zadovoljavajuća razina sigurnosti opskrbe, nužno je osigurati dostatne proizvodne kapacitete, odgovarajući prijenosni i distribucijski sustav i učinkovito upravljanje.

3.3.2.1. Izgradnja proizvodnih objekata električne energije

Zakonom o tržištu električne energije definirani su različiti postupci izgradnje proizvodnih kapaciteta, ovisno o tome radi li se o izgradnji za povlaštene ili tarifne kupce. Potrebno je uskladiti postupak izgradnje novih proizvodnih kapaciteta s propisima EU, tj. pojasniti postojeće odredbe što podrazumijeva uvođenje postupka odobrenja te njegovu provedbu u skladu s objektivnim, jasnim i nepristranim i unaprijed javno objavljenim kriterijima. Podnositelji zahtjeva za izgradnjom objekta moraju biti obaviješteni o razlozima za uskraćivanje odobrenja. Podnositelju zahtjeva treba biti omogućeno podnošenje žalbe radi odbijanja zahtjeva za izgradnjom proizvodnog objekta.

Ako se kroz postupak odobrenja ne osigura dovoljno proizvodnih kapaciteta za sigurnu opskrbu kupaca, odnosno ukoliko nema tržišnog interesa za izgradnju novih proizvodnih objekata, Vijeće za regulaciju moglo bi raspisati natječaj za izgradnju dodatnih proizvodnih kapaciteta. Natječaj bi trebao biti temeljen na javno objavljenim kriterijima. Prilikom poziva na natječaj trebala bi se razmotriti i mogućnost proizvodnje iz postojećih, nedovoljno iskorištenih proizvodnih kapaciteta, uz dugoročna jamstva za takvu proizvodnju. No i za ovo rješenje treba definirati sadržaj javne usluge, te uvjete njezina pružanja.

Za stvaranje uvjeta poticanja izgradnje proizvodnih objekata, prema kriteriju sigurne opskrbe kupaca, može se osnovati posebni fond sigurnosti iz kojeg bi se financirale obveze izgradnje proizvodnih objekata temeljem natječaja.

3.3.2.2. Sigurnost elektroenergetskog sustava i tržište električne energije

Radi osiguranja sigurnosti sustava bilo bi nužno pokrenuti slijedeće aktivnosti:

- izradu, redovno godišnje ažuriranje i dostavu Vijeću za regulaciju dugoročnih procjena razvoja prijenosne mreže od strane operatora sustava u suradnji s energetskim subjektom za prijenos;
- izradu, redovno godišnje ažuriranje i dostavu Vijeću za regulaciju dugoročnih procjena razvoja tržišta električne energije od strane operatora tržišta;
- izradu odgovarajućih procjena sigurnosti opskrbe kupaca električne energije od strane Vijeća za regulaciju temeljem procjena razvoja tržišta i prijenosne mreže, te podnesenih zahtjeva za izdavanjem odobrenja za izgradnju proizvodnih objekata;
- izradu planova nužnih mjera od strane Vijeća za regulaciju za osiguranje potrebne sigurnosti elektroenergetskog sustava koji uključuje izgradnju dijelova prijenosne mreže i proizvodnih objekata.

3.3.3. Dinamika otvaranja tržišta

Za pravovremenu pripremu i nesmetan tijek procesa potrebno je što prije zakonski utvrditi dinamiku otvaranja tržišta električne energije, kako bi se energetski subjekti, ali i kupci električne energije na vrijeme pripremili za otvaranje tržišta električne energije.

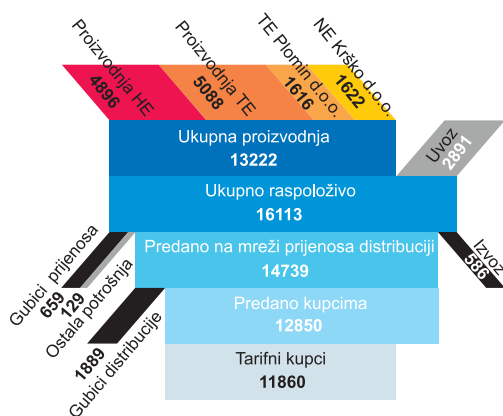
3.4. Stanje elektroenergetskog sustava i tržišta električne energije

Elektroenergetski sustav Republike Hrvatske jedan je od manjih europskih sustava. S obzirom na položaj Republike Hrvatske prijenosni sustav je izrazito tranzitnog karaktera i nezaobilazan je u opskrbi električnom energijom susjednih država. (Republika Hrvatska je članica UCTE-¹¹ od 1975.g.). Izgradnjom dvostrukog interkonekcijskog voda 400 kV prema Mađarskoj, 1999. godine značajno je povećana mogućnost tranzita električne energije u smjeru istok – zapad.

¹¹ UCTE- "Union for the Co-ordination of Transmission of electricity"-udruženje operatora prijenosnih sustava kontinentalne Europe

U Republici Hrvatskoj kupci s godišnjom potrošnjom većom od 40 GWh trebali su imati mogućnost slobodno izabrati opskrbljivača električnom energijom. Međutim, to svoje pravo nije realizirao niti jedan od 13 kupaca, što znači da su se svi kupci u 2003. godini opskrbljivali električnom energijom od tvrtki unutar HEP grupe.

Slika 3.4.a Elektroenergetska bilanca za 2003. godinu

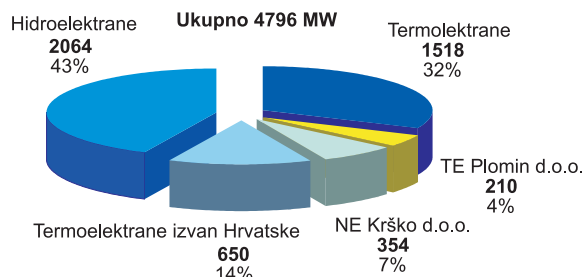
Izvor: HEP d.d.

Opaska: Ostala potrošnja obuhvaća: crpni rad RHE Velebit, potrošnju elektrana u vrijeme remonta, te vlastitu potrošnju toplinarstva. Povlaštteni kupci priključeni su na prijenosnu mrežu (110kV) i na distribucijsku mrežu (35,10 kV).

3.4.1. Proizvodnja električne energije

Potrebe potrošnje električne energije zadovoljene su proizvodnjom električne energije u elektranama na teritoriju Republike Hrvatske, proizvodnjom u NE Krško d.o.o., dugoročnim ugovorom o nabavi električne energije iz elektroenergetskog sustava BIH, te kupnjom električne energije iz drugih sustava po potrebi. Proizvodnja u domaćim elektranama obuhvaća šesnaest pogona hidroelektrana i sedam pogona termoelektrana. Termoelektrane kao primarna goriva koriste ugljen, plin i loživo ulje. Tri pogona termoelektrana proizvode električnu i toplinsku energiju.

Slika 3.4.b Proizvodni kapaciteti unutar i izvan RH (instalirana snaga u MW)

TE izvan Hrvatske obuhvaćaju:
 TE Obrenovac (SiCG), 300 MW, ugljen,
 TE Gacko (BIH), 100 MW, ugljen,
 TE Tuzla (BIH), 200 MW i TE Kakanj, 50 MW.

3.4.2. Prijenos električne energije

Energetski subjekt za prijenos električne energije – HEP Prijenos d.o.o. je član HEP grupe i obavlja djelatnost prijenosa električne energije (preuzimanje energije od proizvođača i njena predaja distribucijskoj mreži ili kupcima priključenim izravno na prijenosnu mrežu). HEP Prijenos d.o.o. odgovoran je za izgradnju, pogon i održavanje prijenosne mreže te dio proizvodnje jalove električne energije, nabavku energije za pokrivanje gubitaka u mreži, te za osiguranje pomoćnih usluga sustava. Organiziran je u četiri prijenosna područja (Opatija, Osijek, Split i Zagreb).

Tablica 3.4. Postrojenja i oprema sustava za prijenos električne energije

Naponska razina	Broj TS	Instalirani kapacitet MVA	Dužina vodova km
400 kV	3	2.500	1157
220 kV	7	2.250	1245
110 kV	97	4.554	4766
Ukupno	107	9.304	7168

Dugoročna je strateška opredjeljenost napuštanje naponske razine 220 kV i njena zamjena vodovima 400 kV, korištenjem postojećih trasa vodova 220 kV. Planirana je i izgradnja dodatnih poveznih prijenosnih vodova prema susjednim državama, kako bi se osigurali dodatni kapaciteti za tijekove energije i osigurala pouzdana opskrba kupaca električnom energijom.

Slika 3.4.c Prijenosna mreža Republike Hrvatske
i susjednih elektroenergetskih sustava

3.4.3. Distribucija električne energije

Energetski subjekt za distribuciju električne energije – HEP Distribucija d.o.o. je član HEP grupe i obavlja djelatnost distribucije električne energije. Energetska djelatnost distribucije električne energije je javna usluga razvoda električne energije distribucijskom mrežom. Energetski subjekt za distribuciju električne energije odgovoran je za razvoj, izgradnju, pogon i održavanje distribucijske mreže. HEP Distribucija d.o.o. teritorijalno je organizirana u 21 distribucijsko područje.

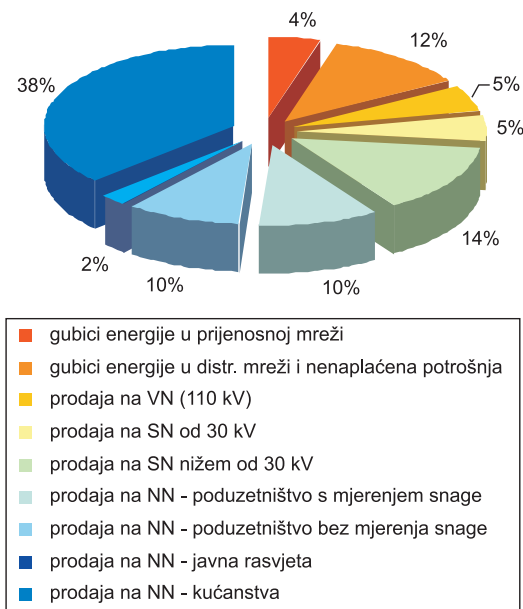
Većina distribucijske mreže srednjeg napona na području Hrvatske temelji se na dvije naponske razine (35 kV i 10 kV) s dvije transformacije na razini

visokog i srednjeg napona (110/35 kV i 35/10 kV). S porastom potrošnje električne energije postupno se uvodi nova racionalnija koncepcija s jednom razinom srednjeg napona (20 kV) i izravnom transformacijom s razine prijenosne mreže (110/20 kV). Trenutno je oko 11 posto vodova u pogonu na 20 kV, dok je ostatak u pogonu na 10 kV. Prijelaz na pogon na višoj naponskoj razini treba se odvijati postupno i u skladu sa zadanim tehničkim i ekonomskim kriterijima. Oko 1/4 energije distribuira se izravnom transformacijom 110/10(20) kV, dok se ostatak distribuira preko transformacija 110/35(30) kV i 35(30)/10(20) kV te mreže 35(30) kV.

3.4.4. Opskrba električnom energijom

Opskrbu kupaca obavlja HEP Distribucija d.o.o. i HEP Opskrba d.o.o., trgovačka društva unutar HEP Grupe. Proces razdvajanja energetske djelatnosti distribucije i opskrbe električne energije nije potpuno proveden dosljedno zakonskim odredbama.

Slika 3.4.d Prodaja električne energije prema naponskim razinama u 2003.

3.5. Operator sustava i operator tržišta

Operator sustava jamči kontinuitet i pouzdanost sustava opskrbe električnom energijom, ispravnu koordinaciju sustava proizvodnje, prijenosa i distribucije te osigurava usklađeno djelovanje prijenosne mreže sa susjednim mrežama.

Operator sustava mora biti neovisan, kako od proizvodnje, tako i od opskrbe električnom energijom i obavljati svoju funkciju u suradnji s operatorom tržišta, prema načelima razvidnosti i objektivnosti. Operator sustava ne smije trgovati električnom energijom. Operator sustava može angažirati proizvodne objekte namijenjene za povremenu uporabu samo u slučajevima većih poremećaja ili ispada u sustavu i prilikom kriznih stanja utvrđenih Zakonom o energiji. Operator sustava izvješćuje Vijeće za regulaciju o prigorinama na svoj rad i o njihovom rješavanju.

Operator tržišta nadležan je za organiziranje tržišta električne energije kao i za gospodarsko upravljanje sustavom i upravljanje sustavom kupnje i prodaje električne energije prema uvjetima određenim zakonom. Operator tržišta obavlja svoju zadaću uz poštovanje načela razvidnosti, objektivnosti i neovisnosti, pod nadzorom Vijeća za regulaciju.

Način organizacije i funkcioniranja tržišta električne energije, ali i stvarno stanje realizacije obveza po zakonima i stanje tržišta električne energije prethodno su detaljnije opisani i obrazloženi.

3.6. Međunarodno tržište električne energije

3.6.1. Stanje i obilježja tržišta električne energije članica EU

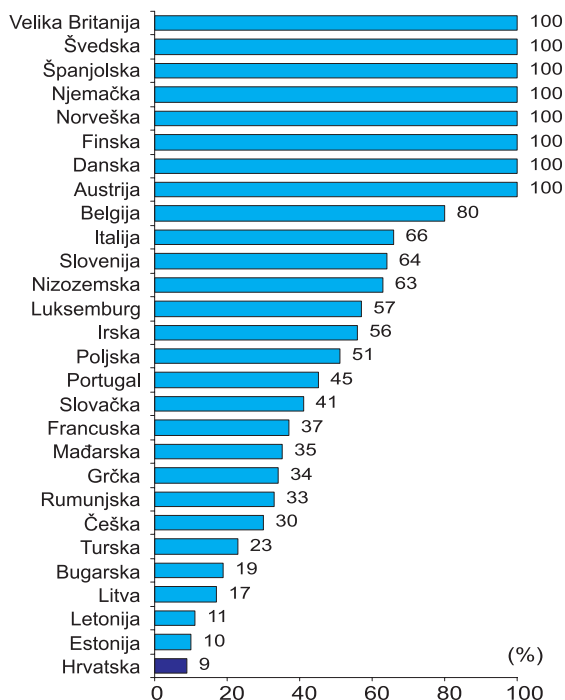
Stupanj otvorenosti tržišta definira se kao udio potrošnje kupaca koji imaju slobodu izbora dobavljača, dakle povlaštenih kupaca u odnosu na ukupnu potrošnju svih kupaca. Prag za stjecanje položaja povlaštenog kupca u pojedinim je državama definiran na različite načine: godišnjom potrošnjom, priključnom snagom ili naponskom razinom priključka.

Tablica 3.6.a Prag za stjecanje položaja povlaštenog kupca –srpanj 2003. godine

Država	Prag povlaštenosti
Austrija	svi
Belgija	> 20 GWh
Danska	svi
Finska	svi
Francuska	> 7 GWh
Grčka	visoki napon
Irska	> 1 GWh
Italija	> 0,05 GWh
Luksemburg	> 9 GWh
Nizozemska	> 3*80 A
Njemačka	svi
Portugal	svi poslovni
Španjolska	svi
Švedska	svi
UK	svi
Bugarska	> 100 GWh
Češka	> 9 GWh
Estonija	> 40 GWh
Latvija	> 20 GWh
Litva	> 9 GWh
Mađarska	> 6,5 GWh
Poljska	> 1 GWh
Rumunjska	> 40 GWh
Slovačka	> 40 GWh
Slovenija	> 41 kW
Turska	> 9 GWh
Hrvatska	> 40 GWh

Izvor: EU Energy, No 80, 09.04.2004.

Slika 3.6.a Formalni stupanj (razina) otvorenosti tržišta električne energije

Izvor: DG TREN Draft Working Paper – Third benchmarking report on the implementation of the internal electricity and gas market (Brussels, 01.03.2004.)

Tržište električnom energijom najbolje je organizirano u Velikoj Britaniji (UK), Finskoj, Španjolskoj i Švedskoj. U tim državama tržište je potpuno otvoreno, što znači da svi potrošači imaju pravo izbora dobavljača. Tržišta UK i Finske odlikuju se niskom koncentracijom tržišnog udjela na strani proizvodnje (tri najveća proizvođača zauzimaju manje od polovice ukupnog tržišta).

3.6.2. Učinci liberalizacije tržišta električne energije

3.6.2.1. Cijene električne energije

U svim državama EU zabilježen je pad cijena električne energije za povlaštene kupce godinu dana nakon otvaranja tržišta. Najveći pad cijena zabilježen je u Austriji, Njemačkoj, UK, Finskoj i Švedskoj. Ove države su otvorile tržište u potpunosti.

Slika 3.6.b Trend kretanja cijena električne energije u državama EU

Veliki potrošači

	niska	srednja	visoka
pada	Velika Britanija	Francuska, Španjolska, Luksemburg	Njemačka
stabilna			Belgija, Portugal
raste		Danska, Finska, Švedska	Italija, Irska

Mali poslovni

	niska	srednja	visoka
pada	Velika Britanija, Švedska	Francuska, Austrija	Italija, Belgija, Njemačka, Luksemburg
stabilna		Španjolska	Irska, Portugal
raste	Danska, Finska	Nizozemska	

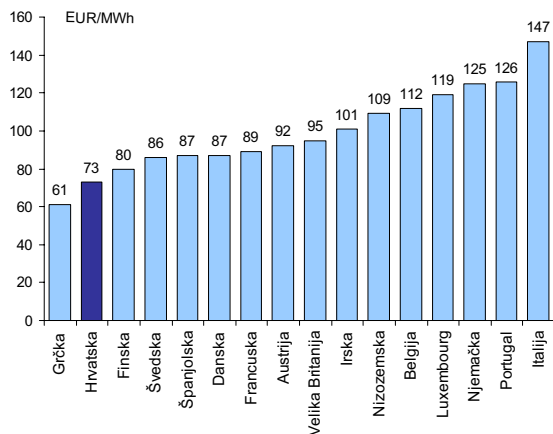
Kućanstva

	niska	srednja	visoka
pada	Španjolska	Velika Britanija, Francuska	Italija
stabilna		Austrija	Belgija, Portugal, Njemačka
raste	Danska, Finska, Švedska	Irska, Nizozemska	Luksemburg

Napomena: Grupiranje država EU prema razini cijena u odnosu na EU prosjek (nisko, srednje, visoko) i prema kretanju cijene od datuma stupanja na snagu Direktive 96/92/EC (pada: smanjenje veće od 5%; stabilno: promjene su u granicama $\pm 5\%$; raste: povećanje veće od 5%). Rezultati analize odnose se na podatke zaključno sa srpnjem 2003. godine.

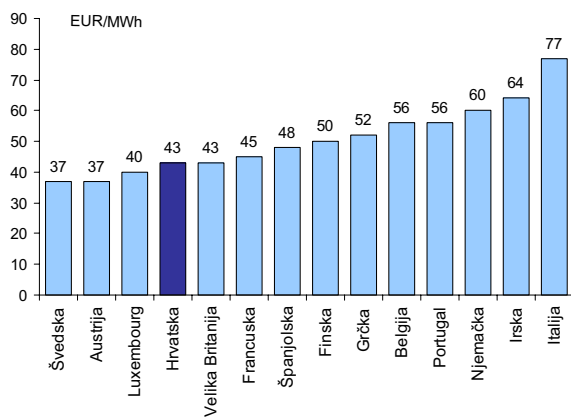
Ipak, promatra li se samo 2003. godina, cijene su u toj godini porasle u odnosu na prethodnu godinu, i to zbog stanja na veleprodajnom tržištu, sve manjih razlika između raspoloživih proizvodnih kapaciteta i potreba, te sušne hidrologije. Međutim, i unatoč trendu porasta, cijena za krajnje kupce je i nadalje najniža u onim državama koje su najviše otvorile svoja tržišta.

Slika 3.6.c Usporedba cijena električne energije za kućanstva (3500 kWh/god) –srpanj 2003. godine

Izvor: DG TREN Draft Working Paper – Third benchmarking report on the implementation of the internal electricity and gas market (Brussels, 01.03.2004.)

Slika 3.6.d Usporedba cijena električne energije za gospodarstvo veliki potrošači (24 GWh/god) –srpanj 2003. godine

Izvor: DG TREN Draft Working Paper – Third benchmarking report on the implementation of the internal electricity and gas market (Brussels, 01.03.2004.)

3.6.2.2. Izbor dobavljača/opskrbljivača električnom energijom

Tržište donosi mogućnost izbora i promjene dobavljača/opskrbljivača električnom energijom. Takvu mogućnost prvo su dobili veliki kupci, dok manji kupci to mogu napraviti samo na potpuno

otvorenim tržištima. Mogućnost promjene opskrbljivača različita je u pojedinim državama (minimum je jednom tjedno).

Za dobro uređeno tržište smatra se da bi postotak industrijskih kupaca koji promjene opskrbljivača tijekom jedne godine trebao biti između 15–20 posto (u odnosu na ukupan broj kupaca u ovoj kategoriji). Osim toga, gotovo svi kupci iz ove grupe žele imati mogućnost ponovnog ugovaranja na godišnjoj osnovi. Države u kojima je više od 15 posto industrijskih kupaca promijenilo opskrbljivača tijekom 2003. su: Austrija, Danska, Finska, Francuska, Njemačka, Irska, Italija, Nizozemska, Španjolska, UK, Norveška, Mađarska, Rumunjska.

Kod kućanstava se smatra da je postotak od 10 posto kupaca koji promjene opskrbljivača tijekom godine relevantan pokazatelj. Izuzetak su Finska, Švedska, Norveška i UK koje imaju razinu promjene kod kućanstava veću od 10 posto.

Tablica 3.6.b Razina promjene dobavljača električne energije –srpanj 2003.

Država	Veliki industrijski kupci (povlašteni) (%)	Mali kupci (usluge i domaćinstva) (%)
Austrija	15	5
Belgija	5	0
Danska	45	0
Francuska	15	10
Njemačka	20	5
Irska	20	2
Italija	15	0
Luxembourg	10	0
Nizozemska	20	0
Portugal	10	0
Španjolska	20	0
Ujedinjeno Kraljevstvo	15	12
Estonija	0	0
Latvija	0	0
Litva	0	0
Poljska	2-5	0
Češka Republika	8	0
Mađarska	>50	0
Slovačka	n.p.	n.p.
Slovenija	n.p.	6
Hrvatska	0	0

Izvor: DG TREN Draft Working Paper – Third benchmarking report on the implementation of the internal electricity and gas market (Brussels, 01.03.2004.)

3.6.2.3. Cijene korištenja mreže

Različiti uvjeti i stanje elektroenergetskog sektora u pojedinim državama utjecali su na određivanje strukture i razine cijena (naknada) za korištenje mreže.

Najviše cijene za korištenje mreže unutar EU su u Njemačkoj, Belgiji i Austriji, dok su najniže u Italiji, Luksemburgu, Španjolskoj. Visoke cijene

za korištenje mreže ukazuju na slabo razdvajanje djelatnosti prijenosa i distribucije od proizvodnje, odnosno opskrbe, ali mogu biti i posljedica strukture promatrane mreže (npr. u Austriji veliki broj malih distribucijskih poduzeća sa slabo izgrađenom mrežom).

4. Tržište prirodnog plina

4.1. Zakon o tržištu plina

Temeljem Zakona o tržištu plina (NN 68/01) kao javna usluga obavlja se transport plina, dok se dobava plina i distribucija plina obavljaju prema pravilima kojim se uređuju tržišni odnosi. S druge strane, članak 26. Zakona o energiji utvrđuje da se za dobavu plina, s izuzetkom povlaštenih kupaca, i distribucije plina cijene utvrđuju primjenom Tarifnih sustava. Zakon o tržištu plina određuje uvjete pod kojima se obavlja djelatnost dobave plina te utvrđuje odgovornost za dobavu plina i ugovaranje uvoznih količina plina, odgovornost za dugoročno planiranje i razvoj plinskog transportnog sustava, pouzdan i ekonomičan transport plina do izravnih kupaca i distributera plina kao i odgovornost za izgradnju i održavanje distribucijskog sustava plinovoda i pouzdanu i ekonomičnu distribuciju plina do kupaca.

Zakon o tržištu plina utvrđuje uvjete za pristup treće strane transportnom plinskom sustavu u skladu s načelom pregovaranog pristupa (nTPA) kao i uvjete pod kojima transporter plina može odbiti pristup dobavljačima plina i/ili povlaštenim kupcima plina. Za rješavanje sporova nadležno je Vijeće za regulaciju.

Zakonom je predviđeno obavljanje djelatnosti distribucije plina kao tržišne djelatnosti, a temeljem koncesije, koju nakon provedenog javnog natječaja, dodjeljuje jedinica područne (regionalne) samouprave. Položaj povlaštenog kupca, stupanjem Zakona na snagu stekli su: kupci koji kupuju plin za proizvodnju električne energije neovisno o iznosu godišnje potrošnje, kupci koji kupuju plin za istovremenu proizvodnju električne i toplinske energije neovisno o iznosu godišnje potrošnje, te kupci koji kupuju plin isključivo za vlastite potrebe s godišnjom potrošnjom većom od 100 milijuna m³ plina. Vlada Republike Hrvatske može propisati i drukčije parametre za stjecanje statusa povlaštenog kupca sukladno dinamici otvaranja plinskog tržišta.

4.2. Provedba Zakona o tržištu plina i poteškoće u primjeni

Temeljem Zakona o energiji i Zakona o tržištu plina doneseni su sljedeći podzakonski dokumenti:

- Pravilnik o distribuciji plina (NN 104/02 i 97/03)
- Mrežna pravila za pristup transportnom sustavu plinovoda (NN 126/03)

- Tarifni sustav za dobavu prirodnog plina za tarifne kupce (NN 99/02)

- Tarifni sustav za transport plina za dobavljače plina i povlaštene kupce plina (NN 99/02 i 135/03)

U postupku izrade su tarifni sustavi za distribuciju plina te opći uvjeti za opskrbu plinom.

Za punu primjenu Zakona o energiji, Zakona o tržištu plina te Pravilnika o distribuciji plina nužno je izdvajanje djelatnosti distribucije plina iz Zakona o komunalnom gospodarstvu (NN 36/95, 70/97, 128/99, 57/00, 129/00, 59/01).

Navedeni propisi su u koliziji vezano uz financiranje izgradnje plinske distributivne infrastrukture i određivanja distribucijske razlike (a samim time i konačne maloprodajne cijene plina) te uz problematiku dodjele koncesije za obavljanje djelatnosti distribucije plina.

4.3. Prijedlog izmjena i dopuna Zakona o tržištu plina

Izmjenama i dopunama Zakona trebalo bi urediti sljedeće područja:

- pitanje naknada koje kupac plaća za priključke na distribucijski sustav plinovoda,
- davanje, oduzimanje i prestanak koncesija za obavljanje djelatnosti distribucije plina,
- kapacitet distribucijskog sustava plinovoda (koji omogućuje distribuciju određene godišnje količine plina) i rokovi u kojima postojeći distributeri moraju ispuniti ovaj uvjet da bi mogli nastaviti obavljati djelatnost,
- uvjete za obavljanje djelatnosti "skladištenja plina" kao energetske djelatnosti.

4.3.1. Dinamika otvaranja tržišta plina

U 2003. godini status povlaštenog kupca plina imali su HEP d.d., Petrokemija – Kutina i Pliva d.d. (kogeneracijsko postrojenje u Novom Marofu) čime je već danas otvoreno približno 50 posto tržišta plina u Republici Hrvatskoj. Bit će uskoro nužno definirati dinamiku daljnjeg otvaranja tržišta plina.

4.4. Sustav dobave i opskrbe plinom

U Republici Hrvatskoj je trenutno INA d.d. jedini dobavljač prirodnog plina, za tarifne i povlaštene kupce.

Trgovačko društvo Plinacro d.o.o. utemeljeno je 2001. godine kao član INA grupe u stopostotnom vlasništvu INA-e. Tijekom 2002. godine izašavši iz portfelja INA-e d.d., Plinacro prelazi u stopostotno državno vlasništvo. Izdvajanjem djelatnosti transporta prirodnog plina iz INA d.d. i osnivanjem društva Plinacro d.o.o., utemeljila se organizacijska struktura na kojoj se postupno uvodi liberalizacija tržišta prirodnog plina u Hrvatskoj. Na transportni je sustav priključeno približno 30 izravnih potrošača prirodnog plina.

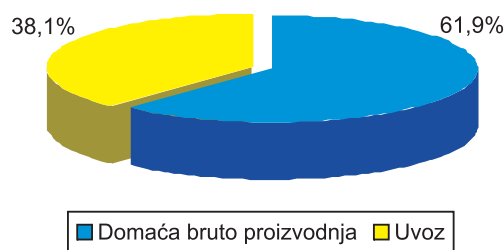
Distributeri plina u Hrvatskoj su: društva koja se bave distribucijom plina u sklopu obavljanja ostalih komunalnih djelatnosti (odvoz smeća, zbrinjavanje otpada, odvodnja, održavanje groblja, održavanje tržnica, i dr.), društva koja uz distribuciju plina, obavljaju i druge djelatnosti (distribucija električne energije, građevinarstvo, montažni radovi) te društva koja se bave samo plinskom djelatnošću sukladno odredbama Zakona o komunalnom gospodarstvu, a na temelju koncesije. Osnovna značajka distribucije prirodnog plina u Republici Hrvatskoj je njena usitnjenost (distribuciju plina obavlja 38 distributera plina).

4.4.1. Dobava prirodnog plina

Domaća (bruto proizvodnja) u 2003. godini za potrebe tržišta Republike Hrvatske iznosila je ukupno 1,848 milijardi m³ (5,1% više nego u 2002. godini), od čega u Panonu 1,509 milijardi m³ (4,7% više nego u 2002. godini), a u sjevernom Jadranu (udio proizvodnje koji pripada INI) 0,339 milijardi m³ (6,8% više nego u 2002. godini). Uvoz prirodnog plina od ruskog Gazprom-a iznosio je 1,135 milijardi m³ (4,7% više nego u 2002. godini).

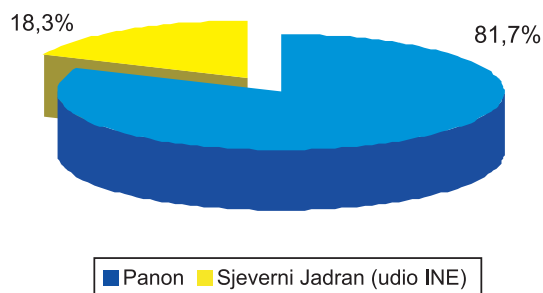
Kad se od ukupno proizvedenih i uvezenih količina plina oduzme ukupna interna potrošnja, gubici u tehnološkom sustavu i gubici u transportnom sustavu, te saldo skladišta, ukupna isporučena količina plina na tržište Republike Hrvatske iznosila je 2,637 milijardi m³ (koja je po svom iznosu gotovo identična isporučenoj količini u 2002. godini).

Slika 4.4.a Odnos domaće bruto proizvodnje i uvoza u 2003. godini

Izvor: INA Naftaplin

Slika 4.4.b Struktura domaće bruto proizvodnje u 2003. godini

Izvor: INA Naftaplin

4.4.2. Transport plina

Cijena, odnosno tarife transporta utvrđuju se Tarifnim sustavom za transport plina za dobavljače plina i povlaštene kupce plina (NN 99/02 i 135/03). Utvrđene tarife u obzir uzimaju i potrebne investicije za daljnji razvoj plinskog transportnog sustava sukladno dokumentu "Plan razvoja, izgradnje i modernizacije transportnog plinskog sustava u RH u razdoblju od 2002. do 2011. godine" koji je prihvaćen i čija je primjena odobrena od strane Ministarstva, gospodarstva, rada i poduzetništva za puno petogodišnje razdoblje od 2002. do 2006. godine. Tarifa za transport prirodnog plina u 2003. godini iznosila je za distributere prirodnog plina 0,182 kn/m³ (bez PDV-a), a za povlaštene kupce i izravne industrijske potrošače 0,122 kn/m³ (bez PDV-a).

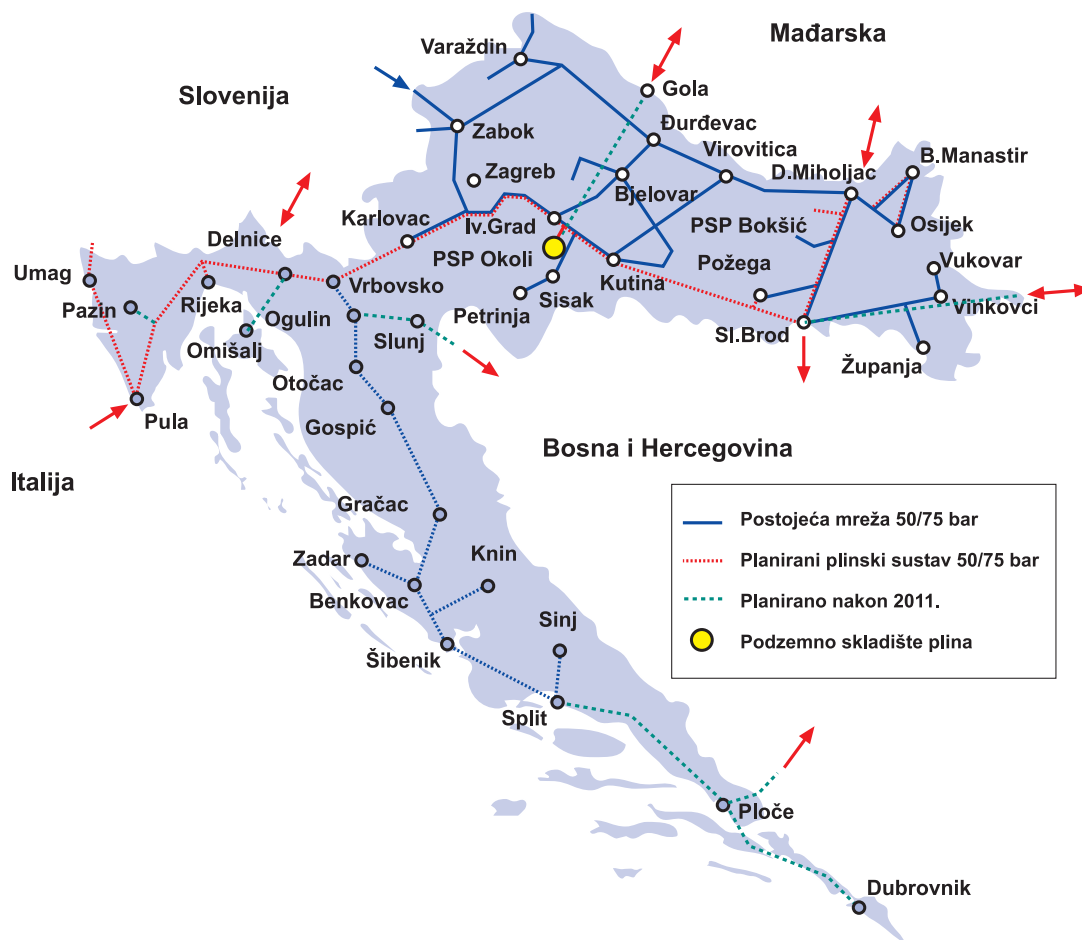
Cijena plina za povlaštene potrošače utvrđena je na temelju njihova izravnog ugovora s dobavljačem.

U 2003. godini ukupni gubici plinskog transportnog sustava iznosili su 24,8 milijuna m³, odnosno manje od 1 posto ukupnih količina plina ispuštenih na tržište Republike Hrvatske.

Za stvarno funkcioniranje otvorenog plinskog tržišta, odnosno mogućnost izbora dobavljača, potrebno je aktiviranje novih dobavljača plina, ali i otvaranje novih dobavnih pravaca plina. Planirana je izgradnja plinskog transportnog sustava Pula – Karlovac koji je predviđen je za transport do 1,5 mlrd. m³/god. i prilagođen je mogućnostima proizvodnje plina iz sjevernojadranskih plinskih polja i dodatnog uvoza (iz Italije) sukladno potrebama hrvatskog tržišta plina. Planirana je i izgradnja plinskog transportnog sustava središnje i istočne Hrvatske (Kutina – Slavonski Brod, Lučko – Ivanja Reka i Ivanja Reka – Kutina).

Teret financiranja daljnjeg razvoja transportnog sustava za plin je u cijeni korištenja transportne usluge (tj. kroz transportnu tarifu) i dijela dobiti koja se zadržava u bilanci društva Plinacro d.o.o. Dinamičko premoštenje potreba za dodatnim financijskim sredstvima tijekom izgradnje transportnog sustava provesti će se putem zajma Europske investicijske banke (EIB) – Luxembourg, od 90 mil. EUR, uz razdoblje otplate od 20 godina koji je ugovoren tijekom 2003. godine¹².

Slika 4.4.c Skica postojećeg i planiranog plinskog transportnog sustava

4.4.3. Pouzdanost opskrbe plinom

Postojeći plinski transportni sustav, uz sadašnje izvore dobave plina te postojeći kapacitet podzemnog skladišta prirodnog plina (PSP Okoli) ima nedovoljan kapacitet opskrbe potrošača tijekom najhladnijeg zimskog razdoblja, odnosno u slučaju izrazito dugačkog razdoblja niskih temperatura. U cilju osiguranja neprekinute opskrbe plinom, Petrokemija Kutina sporazumno je obustavila potrošnju plina krajem 2003. godine, odnosno izašla je iz pogona u razdoblju od 1. prosinca 2003. do 15. siječnja 2004. godine. Za trajno rješavanje pitanja dostatnosti, stabilnosti i pouzdanosti opskrbe plinom nužna je provedba predviđenog plana izgradnje plinskog transportnog sustava (uz nove dobavne pravce) te izgradnja novog podzemnog skladišta plina.

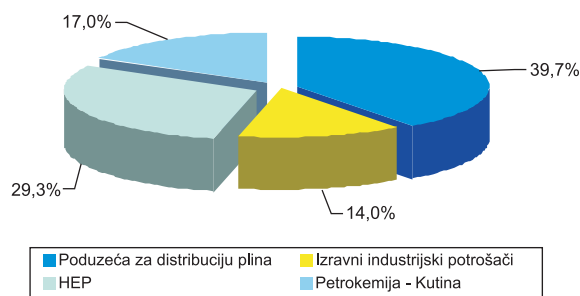
¹² "Odluka o davanju suglasnosti za sklapanje ugovora o financiranju između Europske investicijske banke i trgovačkog društva Plinacro d.o.o., Zagreb" objavljena je u NN 173/03

4.4.4. Potrošnja prirodnog plina u Republici Hrvatskoj

Ukupno isporučena količina plina na tržište Republike Hrvatske u 2003. godini iznosila je 2,637 milijardi m³.

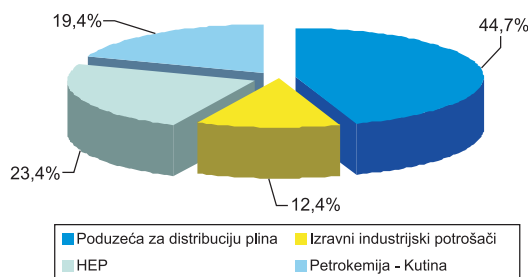
Tijekom 2003. godine došlo je do promjene strukture potrošnje. Tako je distributerima plina isporučeno 1,18 milijardi m³, odnosno 13 posto više nego u 2002. godini, a Petrokemiji iz Kutine 0,512 milijardi m³, odnosno 14 posto više, dok je HEP – u d.d. isporučeno 0,618 milijardi m³, odnosno 20 posto manje nego u 2002. godini, a izravnim industrijskim potrošačima 0,328 milijardi m³, odnosno 11 posto manje u odnosu na prethodnu godinu.

Slika 4.4.d Isporučena količina prirodnog plina u 2002. godini po kategorijama

Izvor: INA Naftaplin

Slika 4.4.e Isporučena količina prirodnog plina u 2003. godini po kategorijama

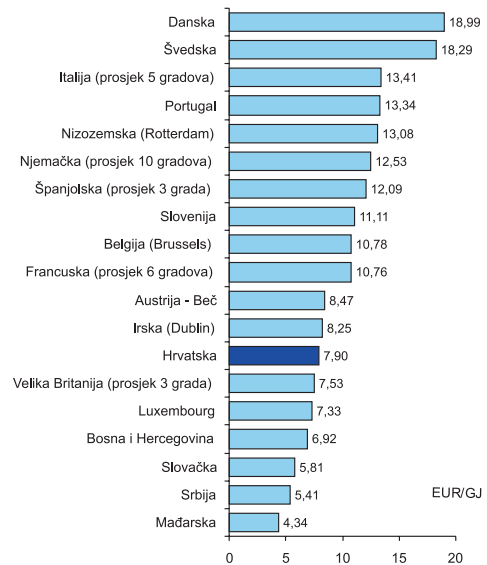
Izvor: INA Naftaplin

4.4.5. Cijene prirodnog plina

Nabavna (dobavna) cijena prirodnog plina za distributere plina i izravne industrijske potrošače iznosila je u 2003. godini 1,00 kn/m³ (bez PDV – a) za prirodni plin ogrjevne vrijednosti 33,34 MJ/Sm³.

Prosječna maloprodajna cijena prirodnog plina iz distribucijskog sustava (s PDV – om) u 2003. godini iznosila je približno 2 kn/m³.

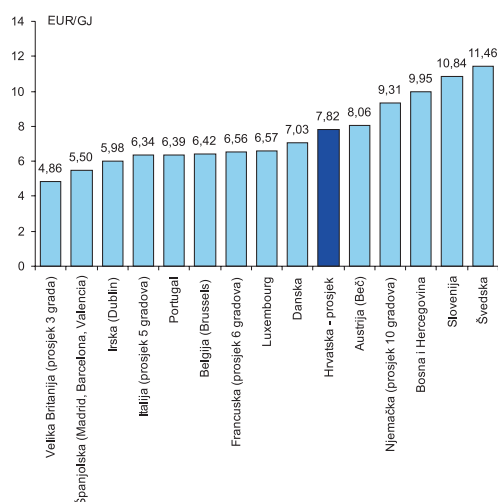
Slika 4.4.f Maloprodajne cijene prirodnog plina za kućanstva u 2003. godini

Izvor: DG TREN Draft Working Paper – Third benchmarking report on the implementation of the internal electricity and gas market (Brussels, 01.03.2004.)

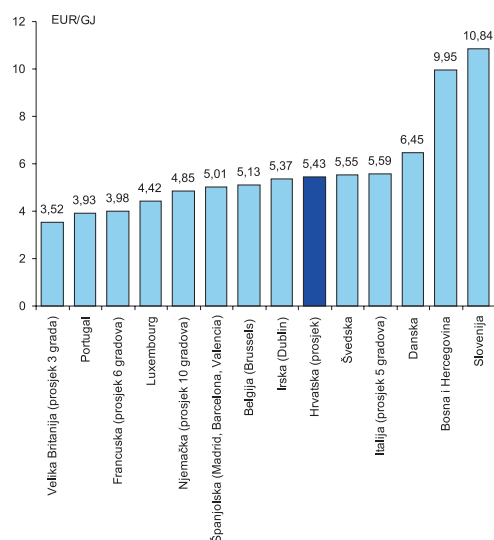
Za sektor gospodarstva usporedba maloprodajnih cijena prirodnog plina provodi se za iznos potrošnje do 1.257.000 m³ godišnje, koja bi po svojoj visini odgovarala potrošačima koji su priključeni na distribucijski sustav, te za iznos potrošnje do 12.570.000 m³ godišnje, koja bi po svojoj visini odgovarala potrošačima priključenima izravno na plinski transportni sustav. U tom drugom slučaju cijena plina, u koju je uključen i transport, za izravne industrijske potrošače iznosi 1,122 kn/m³ (bez PDV – a).

Slika 4.4.g Maloprodajne cijene prirodnog plina za gospodarstvo u 2003. godini

Izvor: DG TREN Draft Working Paper – Third benchmarking report on the implementation of the internal electricity and gas market (Brussels, 01.03.2004.)

Slika 4.4.h Maloprodajne cijene prirodnog plina (za izravne kupce) u 2003. godini

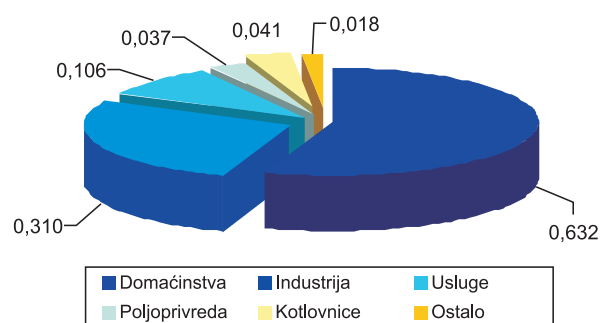
Izvor: DG TREN Draft Working Paper – Third benchmarking report on the implementation of the internal electricity and gas market (Brussels, 01.03.2004.)

4.4.6. Distribucija plina

Distribuciju prirodnog plina u Republici Hrvatskoj u 2003. godini obavljalo je 38 distributera plina. Prema prikupljenim (preliminarnim) podacima, isporučena količina prirodnog plina krajnjim kupcima koji su priključeni na plinske distribucijske sustave iznosila je 1,1437 milijardi m³.

Razlika između količina prirodnog plina preuzetih od dobavljača i količina ispučenih krajnjim kupcima ukazuje na prosječnu razinu gubitaka u distribucijskim mrežama u Republici Hrvatskoj od 3,1 posto.

Slika 4.4.i Količina i struktura ispučenih količina prirodnog plina u distribuciji u 2003. godini

4.5. Međunarodno tržište plinom

Direktiva 2003/55/EC donosi odredbe o ubrzanom otvaranju tržišta plina:

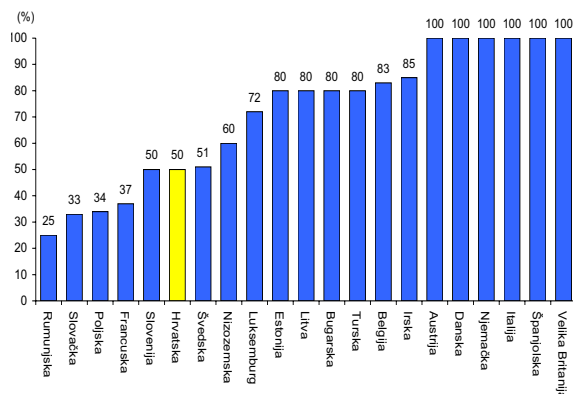
- do srpnja 2004. godine tržište se u potpunosti mora otvoriti za sve komercijalne potrošače (osim kućanstava),
- do srpnja 2007. godine tržište se u potpunosti (100%), mora otvoriti i za potrošače u kućanstvima.

4.5.1. Razina liberalizacije tržišta

Tablica 4.5.a. Pokazatelji liberalizacije i otvorenosti tržišta plina

Država	Razina otvaranja tržišta (%)	Veličina otvorenog tržišta (mlrd. m ³)	Kriterij/prag povlaštenosti	Razdvajanje transporta plina od ostalih djelatnosti	Razdvajanje distribucije plina od ostalih djelatnosti	Regulacija	Pristup mreži
Austrija	100	8	-	pravno	pravno	ex-ante	regulirani
Belgija	83	9	5 mil. m ³	pravno	pravno	ex-ante	regulirani
Danska	100	5	-	vlasničko	pravno	ex-post	regulirani
Francuska	37	15	8 mil. m ³	računovodstveno	računovodstveno	ex-ante	regulirani
Njemačka	100	90	-	razdvajanje managementa	računovodstveno	planiran	pregovarani
Irska	85	4	0,5 mil. m ³	razdvajanje managementa	razdvajanje managementa	ex-ante	regulirani
Italija	100	69	-	pravno	pravno	ex-ante	regulirani
Luksemburg	72	<1	15 mil. m ³	razdvajanje managementa	razdvajanje managementa	ex-ante	regulirani
Nizozemska	60	25	1 mil. m ³	razdvajanje managementa	pravno	ex-ante	kombinacija
Španjolska	100	20	-	pravno	pravno	ex-ante	regulirani
Švedska	51	<1	15 mil. m ³	računovodstveno	računovodstveno	ex-post	regulirani
UK	100	105	-	vlasničko	vlasničko	ex-ante	regulirani
Estonija	80	<1	industrija	nema	nema	ex-ante	regulirani
Latvija	0	0	-	pravno	pravno	ex-ante	pregovarani
Litva	80	2	15 mil. m ³	računovodstveno	računovodstveno	ex-ante	regulirani
Poljska	34	4	25 mil. m ³	računovodstveno	računovodstveno	ex-ante	regulirani
Češka Republika	0	0	-	računovodstveno	računovodstveno	ex-ante	kombinacija
Slovačka	33	2	25 mil. m ³	pravno	pravno	ex-ante	regulirani
Mađarska	0	0	-	pravno	računovodstveno	ex-ante	regulirani
Slovenija	50	<1	25 mil. m ³	računovodstveno	računovodstveno	ex-ante	regulirani
Države kandidati							
Rumunjska	25	4	5 mil. m ³	pravno	računovodstveno	ex-ante	regulirani
Bugarska	80	2	80 mil. m ³	računovodstveno	nema	ex-ante	regulirani
Turska	80	12	1 mil. m ³	računovodstveno	računovodstveno	ex-ante	regulirani
Hrvatska	oko 50	oko 1,2	100 mil. m ³ i proizvodnja električne energije	vlasnički	vlasnički	ex-ante	pregovarani

Slika 4.5.a Razina otvorenosti plinskog tržišta pojedinih europskih zemalja

Izvor: DG TREN Draft Working Paper – Third benchmarking report on the implementation of the internal electricity and gas market (Brussels, 01.03.2004.)

U cjelini gledano, europsko je plinsko tržište danas otvoreno 85%.

4.5.2. Učinci liberalizacije tržišta prirodnog plina u EU

4.5.2.1. Cijene prirodnog plina

Cijene plina za velike potrošače od 2000. godine pokazuju trend smanjenja u skoro svim državama EU. Uzrok tome je pad cijene nafte u istom razdoblju, ali i povećanje konkurencije između dobavljača plina.

Cijene za male potrošače su relativno stabilne. UK ima i dalje najnižu cijenu plina za krajnje potrošače. Cijene plina u ostalim državama članicama, bez punog otvaranja plinskog tržišta, bile su uglavnom stabilne ili su zabilježile manji rast u 2003. godini. (Francuska, Nizozemska, Švedska).

Slika 4.5.b Trend kretanja cijena plina od 7/2000. godine

Veliki potrošači

	niska	srednja	visoka
pada	Velika Britanija	Švedska, Austrija, Italija, Danska, Belgija, Španjolska, Luksemburg, Portugal, Francuska	
stabilna			Njemačka, Finska
raste			

Mali poslovni

	niska	srednja	visoka
pada	Velika Britanija, Luksemburg	Švedska, Danska, Belgija, Španjolska	Italija
stabilna		Njemačka, Austrija, Francuska, Irska	Portugal
raste			

Kućanstva

	niska	srednja	visoka
pada	Danska		
stabilna	Velika Britanija, Luksemburg	Njemačka, Austrija, Italija, Belgija, Irska	Španjolska, Portugal
raste		Francuska, Nizozemska	Švedska

Napomena: Grupiranje država EU prema razini cijena u odnosu na EU prosjek (nisko, srednje, visoko) i prema kretanju cijene od datuma stupanja na snagu Direktive 98/30/EC (pada: smanjenje veće od 5%; stabilno: promjene su u granicama $\pm 5\%$; raste: povećanje veće od 5%). Rezultati analize odnose se na podatke zaključno sa srpnjem 2003. godine.

4.5.2.2. Cijene korištenja plinskog transportnog sustava

Tablica 4.5.b Primijenjeni tarifni model i cijena za korištenje plinskog transportnog sustava u 2003. godini

		Procijenjena razina tarifa za transport plina (EUR/MWh)			
Država	Tarifni sustav za transport	Veliki potrošači (25 mil. m ³)		100.000 m ³ (mala poduzeća)	
		min.	max.	min.	max.
		Austrija	post-stamp / distance related	1,0	4,5
Belgija	entry-exit	1,0	1,5	3,5	4,0
Danska	post-stamp	2,0	2,5	5,5	6,0
Francuska	entry-exit	1,5	3,0		
Njemačka	distance related	1,0	3,5	9,0	12,0
Irska	entry-exit	1,0	3,5	13,5	16,0
Italija	entry-exit	3,5	5,0	12,0	13,5
Luksemburg	post-stamp	1,0	1,0		
Nizozemska	entry-exit	1,0	1,0	2,5	3,0
Španjolska	post-stamp	2,0	2,0	6,0	6,0
Švedska	post-stamp	5,5	5,5		
UK	entry-exit	1,5	3,0	4,0	5,0
Hrvatska	post-stamp	Povlaštene i izravni kupci		Poduzeća za distribuciju	
		1,8 (0,122 kn/ m ³)		2,6 (0,182 kn/ m ³)	

Napomena: post stamp – princip poštanske marke – jedinstvena tarifa; distance related – ovisno o transportiranju udaljenosti; entry-exit – ovisno o odabranoj točki ulaza/izlaza na mrežu (transporter zadao moguća mjesta ulaza i izlaza)

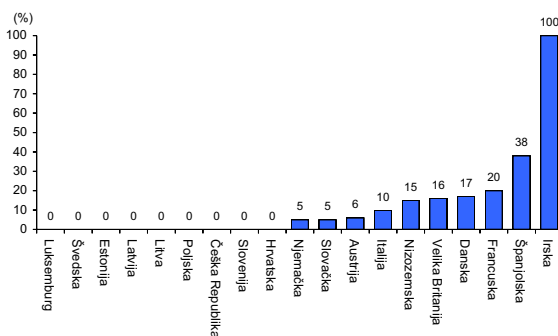
4.5.2.3. Izbor dobavljača i pristup plinskom transportnom sustavu

Pravo na promjenu dobavljača plina počinju u većem broju koristiti veliki potrošači u Danskoj, Francuskoj, Irskoj, Španjolskoj i Nizozemskoj, dok jedino UK pruža realnu mogućnost izbora dobavljača plina i krajnjim kupcima.

Tablica 4.5.c Razina promjene dobavljača plina u 2003. godini u pojedinim državama.

Državama	Veliki industrijski potrošači (povlaštene) u %	Mali potrošači iz sektora usluga i domaćinstva u %
Austrija	6	=0
Danska	17	
Francuska	20	
Njemačka	5	<2
Irska	100	
Italija	10	
Luksemburg	0	
Nizozemska	15	
Španjolska	38	1
Švedska	0	
UK	16	19
Estonija	0	
Latvija	0	
Litva	0	
Poljska	0	
Češka Republika	0	
Slovačka	<5	
Slovenija	0	
Hrvatska	0	0

Slika 4.5.c Razina promjene dobavljača plina velikih potrošača u 2003. godini u pojedinim državama

4.5.2.4. Struktura tržišta prekograničnog trgovanja plinom

U EU se glavnina trgovine plinom odvija putem dugoročnih ugovora s cijenama plina vezanim na cijene sirove nafte i naftnih proizvoda, a spot tržište je razvijeno jedino u nekoliko točaka (plinskih čvorova) u Belgiji i Nizozemskoj. Spot tržište je osnovni mehanizam formiranja cijene plina jedino u UK.

5. Tržište toplinske energije

5.1. Prikaz stanja

Obavljanje djelatnosti opskrbe toplinskom energijom uređeno je Zakonom o komunalnom gospodarstvu. Pod opskrbom toplinskom energijom razumijeva se proizvodnja i isporuka pare i tople vode. Tako uređeno obavljanje djelatnosti opskrbe toplinskom energijom više ne pogoduju razvoju centraliziranih toplinskih sustava – sustava opskrbe toplinskom energijom proizvedenom centralno i distribuiranom putem vrelovodne ili parovodne mreže do potrošača (dalje u tekstu CTS). CTS sustavi čine komponente: proizvodne jedinice toplinske energije, distribucijska mreža i toplinske stanice (opskrba).

Obilježja CTS-a su: mogućnost proizvodnje i iskorištenja toplinske energije iz većeg broja različitih izvora, visoki stupnjevi djelovanja proizvodnje ogrjevne topline (učinkovitije korištenje energije uz manje nepovoljne utjecaje na okoliš) pogotovo uz istovremenu proizvodnju toplinske i električne energije (kogeneracija), značajno smanjenje prostora za kućne ogrjevne uređaje, visoki komfor stanovanja i opća jednostavnost i ugodnost uporabe topline. Opskrba toplinskom energijom većih dijelova grada ili čitavog grada obično je putem CTS-a iz elektra – na – toplana, kao što je to slučaj u Zagrebu, Osijeku i Sisku, dok CTS iz lokalnih mini – toplana ili blok kotlovnica opskrbljuje pojedina gradska naselja u gotovo svim većim hrvatskim gradovima.

5.2. Razlozi za donošenje Zakona o proizvodnji, distribuciji i opskrbi toplinskom energijom

Zakonom o energiji predviđeno je donošenje Zakona o proizvodnji, distribuciji i opskrbi toplinskom energijom čime se sustavno i cjelovito uređuju sva pitanja iz područja obavljanja energetske djelatnosti proizvodnje, distribucije i opskrbe toplinskom energijom.

Zakonom o proizvodnji, distribuciji i opskrbi toplinskom energijom trebaju se, između ostalog, urediti pitanja koja se odnose na uvjete i način obavljanja energetske djelatnosti proizvodnje, distribucije i opskrbe toplinskom energijom, prava i obveze subjekata koji obavljaju predmetne djelatnosti, prava i obveze kupaca toplinske energije, osiguravanje sredstava za obavljanje tih djelatnosti te financiranje izgradnje objekata i uređaja za proizvodnju, distribuciju i opskrbu toplinskom energijom.

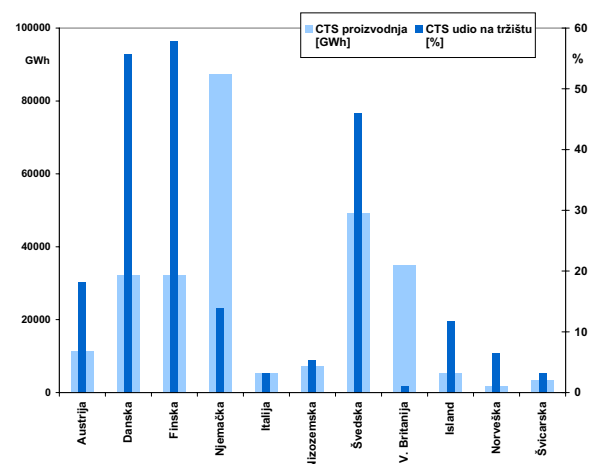
5.3. Međunarodno tržište toplinske energije

Danas se toplinskom energijom u “proširenoj” EU opskrbljuje više od 100 milijuna potrošača. Udio potrošnje toplinske energije koja se koristi u

kućanstvima, a koja je proizvedena u sklopu CTS sustava, danas u državama članicama Europske unije iznosi oko 15 posto s druge strane ovaj udjel u kućanstvima država novih članica EU znatno veći i premašuje iznose od oko 40 posto.¹³

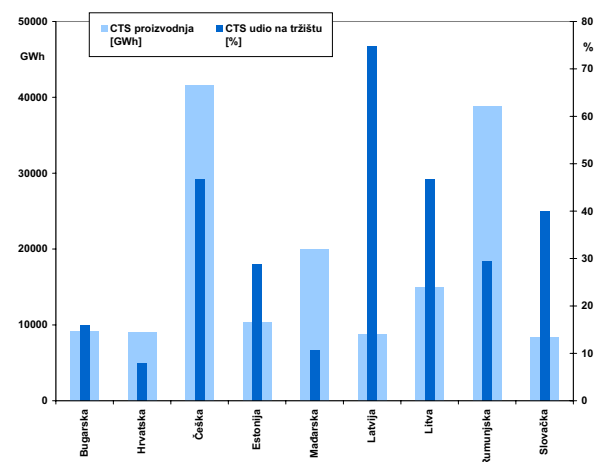
Količine proizvedene toplinske energije u CTS sustavima i tržišni udjeli kućanstava u odabranim EU državama članicama kao i u tri države članice EFTA-e (Island, Norveška, Švicarska) razlikuju se od države do države. Tržišni udjeli za kućanstva variraju od 1 posto u UK sve do 50 posto u Finskoj. Gotovo 23 milijuna ljudi unutar 15 EU članica su korisnici toplinske energije proizvedene u CTS-u.

Slika 5.3.a Proizvodnja toplinske energije u CTS-u i tržišni udjeli kućanstava

Količine proizvedene toplinske energije u CTS sustavima i tržišni udjeli kućanstava u novim državama članicama EU kao i u Bugarskoj, Rumunjskoj i Hrvatskoj također su različiti. Tržišni udjeli za kućanstva variraju od 10 posto u Hrvatskoj pa do 70 posto u Latviji.

Slika 5.3.b Proizvodnja toplinske energije u CTS-u i tržišni udjeli kućanstava

¹³ District Heat in Europe-Country by Country 2003 Survey Euroheat&Power

6. Tržište nafte i naftnih derivata

6.1. Zakon o tržištu nafte i naftnih derivata

Zakon o tržištu nafte i naftnih derivata (NN 68/01) propisuje da se sve djelatnosti u sektoru nafte i naftnih derivata obavljaju kao tržišne. Zakonom se utvrđuje obveza energetskih subjekata ovlaštenih za obavljanje djelatnosti transporta nafte naftovodom i djelatnosti transporta naftnih derivata produktovodima da omoguće pristup svima koji podnesu zahtjev za pristup transportnim sustavima, u skladu s pregovaranim pristupom treće strane. Određeni su i uvjeti pod kojima se može odbiti pristup trećoj strani, kao i oni pod kojima se skladišni kapaciteti mogu dati u zakup.

6.2. Provedba Zakona o tržištu nafte i naftnih derivata

U provedbi Zakona o tržištu nafte i naftnih derivata doneseni su sljedeći podzakonski dokumenti:

- Pravilnik o utvrđivanju cijena naftnih derivata (NN 112/03)
- Tehnički uvjeti za pristup transportnim kapacitetima JANAF-a (Glasilo VRED 3–4, 2003.)
- Odluka o iznosu tarifa za transport nafte naftovodom za 2004. godinu, od 22. prosinca 2003. godine (Glasilo VRED 1, 2004.)

6.3. Transport nafte naftovodima i naftnih derivata produktovodima i drugim oblicima transporta

6.3.1. Transportni sustav Jadranskog naftovoda d.d.

Sustav JANAF – a d.d. izgrađen je kao međunarodni sustav transporta nafte od tankerske luke i terminala Omišalj do domaćih i inozemnih rafinerija u istočnoj i središnjoj Europi. Projektiran je da u konačnoj fazi izgrađenosti može prihvatiti, i na magistralnoj dionici Omišalj–Sisak, transportirati 34 milijuna tona nafte godišnje. Određeni dijelovi sustava izgrađeni su za konačni kapacitet (npr. cjevovodi), dok su oni dijelovi koje je moguće dograđivati (privezni sustavi, rezervoari, crpne stanice i dr.) građeni za kapacitet 20 milijuna tona godišnje. Podmorski naftovod Omišalj – Urinj, kapaciteta 7 milijuna tona transporta nafte, izgrađen je 1995.g. Tankeri mogu ukrcevati i iskrcevati naftu 24 sata na dan, tijekom cijele godine.

Projektirani pravac transporta nafte je od Terminala Omišalj prema Terminalu Sisku (i do rafinerije Sisak). Od Terminala Sisak vode dva kraka naftovoda. Jedan je prema sjeveru do Terminala Virje i Gole (hrvatsko mađarske granice). Od mađarske granice nafta se može transportirati naftovodom Adria do rafinerije Szazhalombatta gdje su spojeni naftovodi Adria i Družba, tako da je opskrba naftom Mađarske, Slovačke i Češke moguća iz pravca Mediterana JANAF – om. Ovim krakom nafta se (iz pravca Ruske Federacije) transportira i obrnutim smjerom (Gola – Sisak).

Drugi krak naftovoda vodi od Terminala Sisak prema istoku do Terminala Slavonski Brod (u izgradnji). Od Terminala Slavonski Brod vode dva kraka. Jedan ide do Bosanskog Broda u Bosni i Hercegovini, a drugi do Sotina (hrvatsko – srpsko crnogorske granice) i dalje do rafinerija Pančevo i Novi Sad.

Mjerenje nafte provodi se na mjernim stanicama u Omišlju, Virju i Sotinu, te spremnicima na Terminalima Omišalj i Sisak.

Tablica 6.3. Dužine dionica JANAF-a

Dionica	Dužina
Omišalj - Sisak	179 km
Sisak - Slavonski Brod	156 km
Slavonski Brod - Sotin	84 km
Slavonski Brod - Bosanski Brod	13 km (6 do granice RH)
Sisak - Gola	108 km
Virje - Lendava	73 km (69 do granice RH)
Omišalj - Urinj	7 km

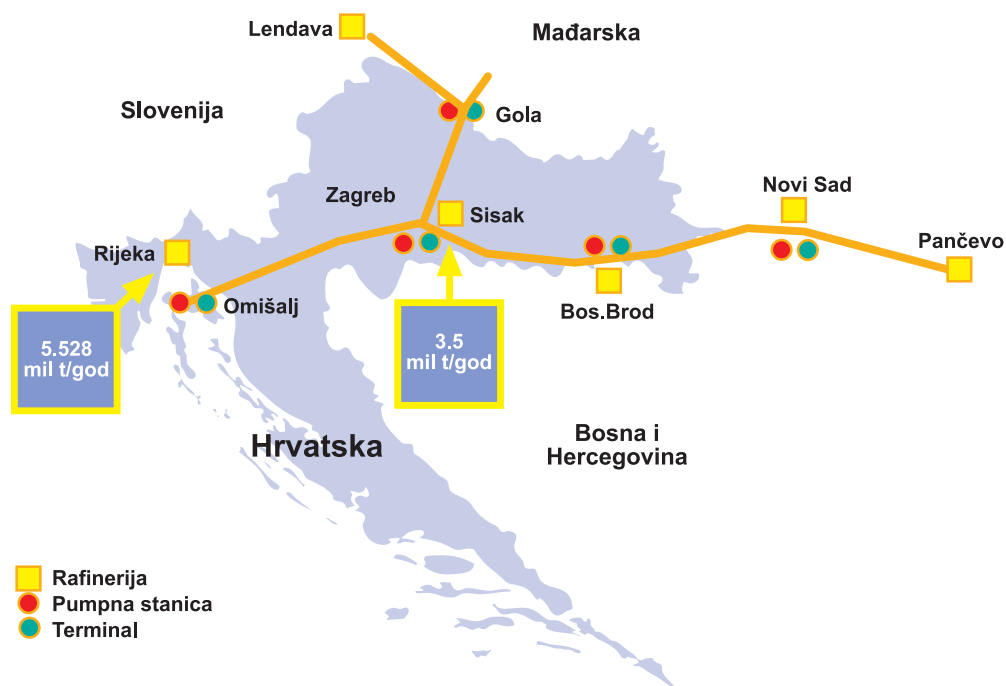
6.3.2. Pristup sustavu za transport nafte naftovodom (JANAF)

Sukladno članku 4. Zakona, energetski subjekti ovlašteni za obavljanje djelatnosti transporta nafte naftovodom dužni su pravnim i fizičkim osobama koje podnesu zahtjev za pristup transportnim sustavima, a ispunjavaju tehničke uvjete pristupa i priključenja sukladno posebnim propisima, omogućiti pristup na nepristran i razvidan način prema načelu pregovaranog pristupa treće strane. Energetski subjekti mogu odbiti pristup trećoj strani u slučaju: da postoje tehnička ili sigurnosna ograničenja ili imaju popunjene kapacitete naftovoda ili ako stranka koja zahtijeva pristup dolazi iz države koja nije potpisnica Ugovora o energetskoj povelji.

Pregovarani pristup treće strane temelji se na tarifi za transport nafte koju na prijedlog JANAF-a utvrđuje Vijeće za regulaciju.

Vijeće za regulaciju je dalo suglasnost na Tehničke uvjete za pristup transportnim i skladišnim kapacitetima JANAF-a d.d. koji su nužan preduvjet za pregovore i zaključivanje ugovora o transportu nafte i naftnih derivata.

Slika 6.3. Karta sustava JANAF-a

6.4. Skladištenje nafte i naftnih derivata

Uredbom o obveznim zaliham nafte i naftnih derivata (NN 27/03) definirana je obveza držanja obveznih zaliha nafte i naftnih derivata. Obveznici osiguranja obveznih zaliha su pravne i fizičke osobe koje su u prethodnoj kalendarskoj godini ostvarile neto uvoz od najmanje 25 tona nafte i naftnih derivata, a do 1. travnja 2003. godini su morali osigurati kao obvezne zalihe 10 posto neto uvoza nafte i naftnih derivata iz prethodne kalendarske godine, od 1. siječnja 2004. godine 15 posto, od 1. siječnja 2005. godine 20 posto i od 1. siječnja 2006. godine 25 posto neto uvoza nafte i naftnih derivata iz prethodne kalendarske godine. Pravilnikom o određivanju najviše razine cijena naftnih derivata (NN 112/03) utvrđen je iznos (tzv. koeficijent X5) na ime priznavanja troškova nabave (trošak kapitala) i troškova

skladištenja obveznih zaliha nafte i naftnih derivata koji iznosi 79,60 kn/t za motorne benzine, dizelska goriva i lož ulje. Iznos X5 određuje nadležno ministarstvo, odnosno Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva. Iznos koeficijenta X5 je potrebno s vremenom povećavati kako se povećava i visina potrebnih obveznih zaliha.

Prema Uredbi, obvezu osiguranja zaliha obveznik može ispuniti na način da sam skladišti obvezne zalihe, da dva ili više obveznika osiguranja zaliha zajednički skladište obvezne zalihe ili da obveznik sklopi ugovor kojim druga pravna osoba (skladištar) preuzima skladištenje utvrđene količine obveznih zaliha.

7. Zaključak

Sredinom 2001. godine donesen je paket energetskih zakona. Njima su ključni reformski pravci i njihova dinamika dobili svoje zakonsko utemeljenje. Tim zakonima postavljeni su jasni ciljevi i zadaci reforme energetskog sustava i uspostave energetskog tržišta, utvrđeni su provedbena politika i dinamika procesa deregulacije i restrukturiranja energetskog sektora i otvaranja energetskog tržišta u Republici Hrvatskoj.

Procesi koji su u tijeku u osnovi nisu imali negativne utjecaje na sigurnost energetskih sustava, posebno ne na sigurnost i stabilnost opskrbe električnom energijom, plinom, naftom i naftnim derivatima, te toplinskom energijom za krajnje kupce. Konačno nije bilo ni drastičnih cjenovnih udara, kakvi su se desili u nekim državama koje su provodile slične procese. Veliki infrastrukturni sustavi (prijenosna mreža, transportni plinski sustav, distribucijski sustavi, nadzorni i upravljački sustavi, operatori), dakle oni sustavi koji se smatraju prirodnom monopolom i javnom uslugom, dostupni su korisnicima na razvidan način i bez diskriminacije.

Do kraja 2003. godine ostvaren je napredak u procesu restrukturiranja energetskog sektora, otvaranja energetskog tržišta, kao i u usklađenosti organizacije energetskog sektora i energetskog tržišta sa standardima koji vrijede u EU. Prioriteti za 2004. godinu su rješavanje pitanja sadržaja i dinamike daljnjeg otvaranja tržišta, donošenje i usklađivanje tehničkih standarda, standarda kvalitete usluga i kvalitete energenata, te razrada mehanizama zaštite kupaca, zaštite energetskih subjekata i zaštite okoliša.

Jačanje konkurencije na međunarodnoj razini, kao i političke i gospodarske promjene u okruženju, pri čemu značajno mjesto zauzima proces proširenja EU, potiču stvaranje velikog povezanog (internog) energetskog tržišta. Prvi korak tog razvoja, a koji je važan i za Republiku Hrvatsku je uspostava regionalnog tržišta električne energije i plina. Uloga i veza nacionalnog tržišta s regionalnim i širim energetskim tržištem rastu i postaju važne po različitim aspektima. U tom pogledu značajna je pogodnost i prednost

Republike Hrvatske strateška pozicija raskrižja glavnih energetskih infrastrukturnih sustava, a time i regionalnih i europskih tijekova energije. U tom smislu važno je da svaki energetski subjekt prepozna i utvrdi svoje interese i potencijale za tržišnu utakmicu u međunarodnom okruženju, koju vjerojatno vrlo skoro neće biti moguće izbjeći.

U pogledu usklađenosti dosadašnjeg razvitka organizacije energetskog tržišta, organizacije i provedbene prakse regulacije, zaštite prava vlasništva, uvjeta pristupa prijenosnim, transportnim i distribucijskim mrežama, zaštite prava kupaca, primjene odgovarajućih ekonomskih standarda, te kvalitete usluga u pojedinim državama, opća ocjena je da nema univerzalnih pristupa niti jednoznačnih rješenja. Opće suglasje ostvaruje se jedino u temeljnim ciljevima organizacije energetskog tržišta, za koje se već danas može reći da su postali opće prihvaćeni, dakle univerzalni. U svemu ostalom, posebno u provedbenoj praksi ostvaruju se specifična nacionalna rješenja, čak i kada su u pitanju same države članice EU.

U Republici Hrvatskoj, jednako kao i u državama EU, odnosno onima koje postaju njenim članicama, uvodi se i razvija tržište koristeći institucionalne mehanizme kao i mjere za jačanje i održavanje konkurencije. Republika Hrvatska se u procesu izrade svog zakonodavnog okvira energetskog sektora, a pripremajući se za buduće članstvo u EU odredila u pravcu uvođenja konkurencije u opskrbi velikih kupaca i daljnjem, postupnom otvaranju tržišta. Ta obveza proizlazi i iz provedbe Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, koji obvezuje usklađivanje pravila tržišnog natjecanja s propisima koji važe u EU. U EU poseban značaj pridaje se upravo neovisnosti, razvidnosti i nepristranosti regulacije, pa ne čudi da nove direktive EU donose još veće nadležnosti i zadatke energetskim regulacijskim tijelima. Vijeće za regulaciju već sada mora imati na umu i pripremiti se za tu povećanu dinamiku i povećani opseg preuzimanja regulacijskih nadležnosti i poslova. U tom pogledu naročito je važna dobra suradnja s nadležnim državnim tijelima, i zakonodavnim i izvršnim.

Izgradnja efikasnog i neovisnog regulacijskog sustava treba biti cilj i obveza, budući da se time stvaraju neposredne pretpostavke za sve ostale procese u svezi s energetskeim sustavom, njegovim restrukturiranjem, liberalizacijom, diversifikacijom vlasništva te pokretanjem novih razvojnih projekata, uz što niže rizike i negativne utjecaje na okoliš i ljude. Ti procesi traže učinkovitu koordinaciju i harmonizaciju podzakonskih akata i ostalih dokumenata u fazi njihove pripreme i donošenja. U ovom trenutku kada svi podzakonski dokumenti još uvijek nisu doneseni, a već postoje razlozi i potreba da se preispitaju neke odrednice i elementi ranije donesenih energetskih

zakona i podzakonskih dokumenata, zahtjevi za učinkovitom koordinacijom i harmonizacijom imaju prvorazredni značaj. Sva dostupna iskustva ukazuju na nužnost dobre i razvidne suradnje zakonodavca i regulacijskog tijela u nacionalnim okvirima. Nužna je i dobrodošla i suradnja regulacijskih tijela na međunarodnoj razini, što pridonosi daljnjem poboljšanju i razvidnosti zakonskog i regulacijskog okvira energetskog sektora u Republici Hrvatskoj. Naravno, Vijeće za regulaciju spremno je u okviru svojih nadležnosti, odgovornosti i kapaciteta pomoći i pridonijeti svim tim pozitivnim procesima, te izvršiti zadatak koji mu se povjere.

Predsjednik

Vijeća za regulaciju energetskih djelatnosti

Dr. sc. Mićo Klepo, dipl. ing.

Zagreb, 30. travnja 2004. godine

8. Prilog

8.1. Popis slika

- Slika 1.3. Evidencija prigovora potrošača za 2003. godinu*
- Slika 2.1. Zakonodavni okvir energetskog sektora*
- Slika 3.4.a Elektroenergetska bilanca za 2003. godinu*
- Slika 3.4.b Proizvodni kapaciteti unutar i izvan RH (instalirana snaga u MW)*
- Slika 3.4.c Prijenosna mreža Republike Hrvatske i susjednih elektroenergetskih sustava*
- Slika 3.4.d Prodaja električne energije prema naponskim razinama u 2003.*
- Slika 3.6.a Formalni stupanj (razina) otvorenosti tržišta električne energije*
- Slika 3.6.b Trend kretanja cijena električne energije u državama EU*
- Slika 3.6.c Usporedba cijena električne energije za kućanstva (3500 kWh/god) –srpanj 2003. godine*
- Slika 3.6.d Usporedba cijena električne energije za gospodarstvo veliki potrošači (24 GWh/god) –srpanj 2003. godine*
- Slika 4.4.a Odnos domaće bruto proizvodnje i uvoza u 2003. godini*
- Slika 4.4.b Struktura domaće bruto proizvodnje u 2003. godini*
- Slika 4.4.c Skica postojećeg i planiranog plinskog transportnog sustava*
- Slika 4.4.d Isporučena količina prirodnog plina u 2002. godini po kategorijama*
- Slika 4.4.e Isporučena količina prirodnog plina u 2003. godini po kategorijama*
- Slika 4.4.f Maloprodajne cijene prirodnog plina za kućanstva u 2003. godini*
- Slika 4.4.g Maloprodajne cijene prirodnog plina za gospodarstvo u 2003. godini*
- Slika 4.4.h Maloprodajne cijene prirodnog plina (za izravne kupce) u 2003. godini*
- Slika 4.4.i Količina i struktura isporučenih količina prirodnog plina u distribuciji u 2003. godini*

Slika 4.5.a Razina otvorenosti plinskog tržišta pojedinih europskih zemalja

Slika 4.5.b Trend kretanja cijena plina od 7/2000. godine

Slika 4.5.c Razina promjene dobavljača plina velikih potrošača u 2003.godini u pojedinim državama

Slika 5.3.a Proizvodnja toplinske energije u CTS-~~u~~ i tržišni udjeli kućanstava

Slika 5.3.b Proizvodnja toplinske energije u CTS-~~u~~ i tržišni udjeli kućanstava

Slika 6.3. Karta sustava JANAF-~~a~~

8.2. Popis tablica

Tablica 1.3.a Pregled zaprimljenih zahtjeva za izdavanje dozvola

Tablica 1.3.b Pregled izdanih dozvola za obavljanje energetskih djelatnosti

Tablica 1.3.c Naknade za korištenje prijenosne mreže

Tablica 1.3.d Naknade za korištenje distribucijske mreže

Tablica 1.4. Komparativni prikaz organizacije i funkcioniranja regulacijskih tijela

Tablica 3.4. Postrojenja i oprema sustava za prijenos električne energije

Tablica 3.6.a Prag za stjecanje položaja povlaštenog kupca –srpanj 2003. godine

Tablica 3.6.b Razina promjene dobavljača električne energije –srpanj 2003.

Tablica 4.5.a. Pokazatelji liberalizacije i otvorenosti tržišta plina

Tablica 4.5.b Primijenjeni tarifni model i cijena za korištenje plinskog transportnog sustava u 2003. godini

Tablica 4.5.c Razina promjene dobavljača plina u 2003.godini u pojedinim državama.

Tablica 6.3. Dužine dionica JANAF-~~a~~